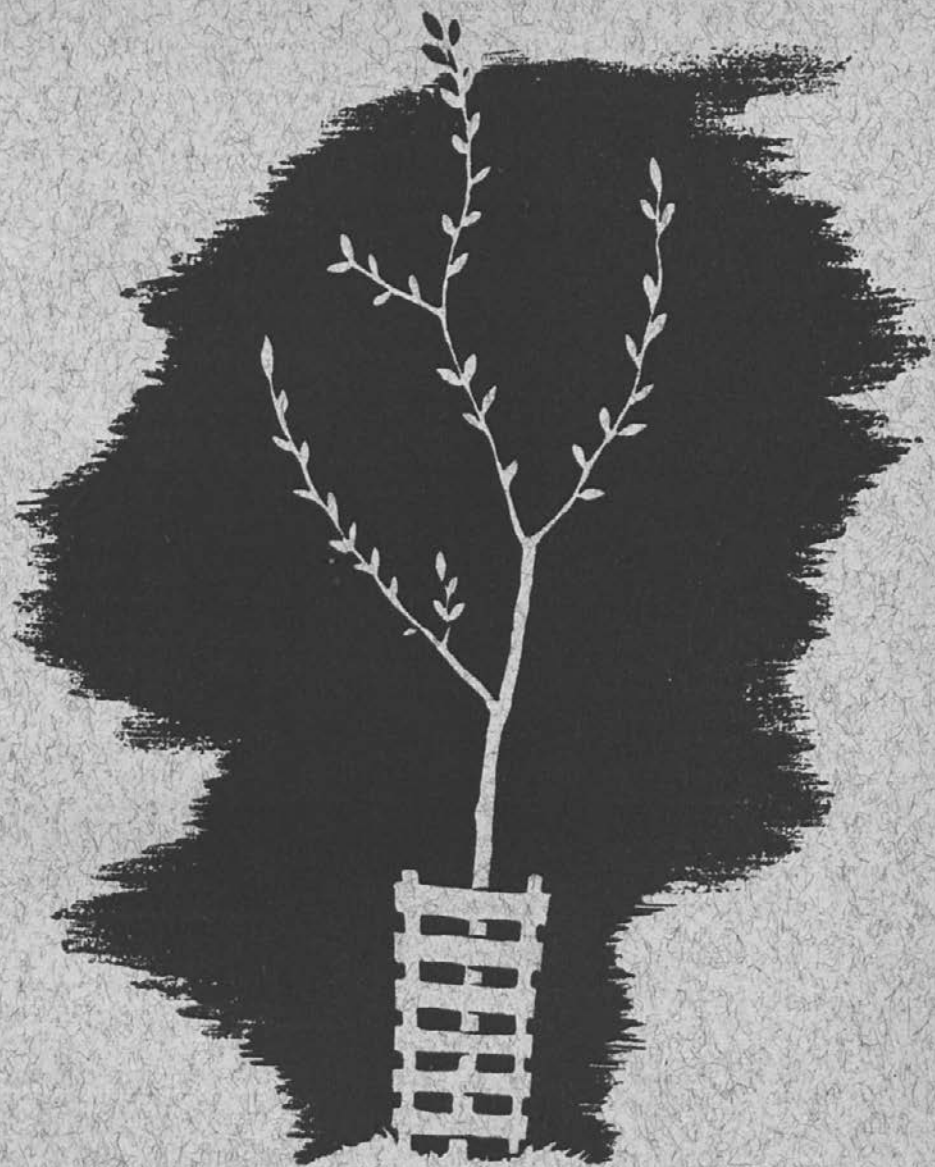

Poštnina plačana v gotovini.

Posamezna številka stane 4 din.

MENTOR

LETNIK 26

ŠTEV. 6

1938-1939

Vsebina 6. številke:

France Jesenovec, Ob 90 letnici Prešernove smrti / Janko Mlakar, Spomini / Karel Mausser, Razpoloženje / Dr. Joža Lovrenčič, Spričevala Simona Gregorčiča / Mihael Vodeb, Naša pesem / Ivan Čampa, Poletje šole in ljubezni / Sfinks, Temne sence / Etbil Bojc, Kako sem doživljal Cankarja / A. A., Mladina v boljševiskem raju / Sfinks, Drevo / France Jesenovec, Govor za Strossmajerjev dan / Franc Bajd, Jurček se uči fotografiranja / Slavko, Cetrtošolska glosa / Karel Mausser, Zimski večer ob reki / Nove knjige / Obzornik / Drobne novice / Pomenki / Zanke in uganke.

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. — Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. — **Rokopisi se ne vračajo.** — Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. — Na upravo se naslavljajo vsa naročila in reklamacije.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom v začetku meseca. — Izdaja ga Prosvetna zveza v Ljubljani (odgov. Vinko Zor, Ljubljana, Sv. Petra cesta 80.) Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. — Tiska Zadružna tiskarna v Ljubljani (M. Blejec).

Celoletna naročnina za dijake Din 30, za druge in zavode Din 40. Posam. številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Stev. ček računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. — Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit 15.— za druge; za Avstrijo: RM 5.— za dijake, RM 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma nemških čekovnih položnicah »Katoliških misijonov« v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. — Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

ORIS ZGODOVINE JUGOSLOVANOV

(prof. Jan Šedivy)

Vsem dijakom, posebno četrtišolcem in osmošolcem za maturo prepotrebna knjiga

Broširan izvod din 40.—,
v platno din 56.—.

(Udje Družbe sv. Mohorja
dobe knjigo 25% ceneje.)

KNJIGARNA MOHORJEVE TISKARNE

LJUBLJANA
MIKLOŠIČEVA 19

CELJE
PREŠERNOVA 17

Ljudska posojilnica v Ljubljani

z. z. neom. j.

Ljubljana
Miklošičeva cesta 6
(v lastni palači)

obrestuje hranilne vloge
najugodnejše.

Nove in stare vloge,
ki so v celoti
vsak čas razpoložljive,
obrestuje po 4%, proti odpovedi
do 5%

FRANCE JESENOVEC:

Ob 90 letnici Prešernove smrti

(8. febr. 1849 — 8. febr. 1959)

Slovenski narodni preporod se je vse od svojega začetka 1768. l. razvijal v popolnoma ravni razvojni črti tja do vznika almanaha Kranjske čbelice 1830. in bi se bil tudi preko nje, da ni prav takrat Bog naklonil v Francetu Prešernu, tridesetletnem kmečkem sinu iz Vrbe na Gorenjskem, Slovencem genija, ki se je povzpел visoko nad razvojno črto našega narodnega preporoda. S svojimi pesniškimi in duhovnimi silami, z izredno oblikovalno sposobnostjo, z estetskim pojmovanjem pesniške vsebine in njene posode — jezika, z uvajanjem novih pesniških oblik in še z izredno bogatimi načrti za najvišji dvig slovenske književnosti, z naravnost ljubosumnim varovanjem slovenske kulturne individualnosti je Prešeren po brižinskih spomenikih in po Trubarju prvič zopet izpričal obstoj slovenskega naroda in ga na umetniški način uvrstil med najkulturnejše evropske narode. V Prešernu se je problem slovenstva ne le izkazal, da je, ampak se je obenem že postavil v obrambo proti vsem malo ver-
nim ter s tem poudaril vrednoto kulturnosti in kulturnega poslanstva proti namišljeni in pogosto tako varljivi prikazni narodne številnosti.

V vsem tem genialnem delu se je Prešernu v Slovencih zgodilo podobno, kot se je v človeški kulturni zgodovini zgodilo in se bo zmerom zgodilo geniju, ki mu je od vekomaj usojeno, da gre daleč pred sodobnostjo in stoji z vsem svojim dejanjem in nehanjem visoko nad njo:

Kako naj bi mogli Prešerna-velikana umeti pritlikavi ljudje, kako naj bi reven »čbeličar«-pesnik doumel visoko Prešernovo umetnost, kako naj bi mrki in strogi janzenizem dohajal prostega in svobodnega genialnega duha? Kako naj bi se nazadnje mogla sporazumeti prazna bombastičnost z globoko intimnim, pa vendar takó resničnim in preprostim slogom pravega umetnika?

In tako se je zgodilo, da je plevel prerasel in zamoril »mokró cvetóce róz'ce poezije« za vso dobo Staroslovencev. Z generacijo Mladoslavencev pa smo dobili prave in bistre vrtnarje, ki so znali plevel populiti in slovenskemu narodu zopet pokazati resnične pesmi,

ki »iz sèrca svòje so kalí pognále«. Stritarjev uvod v Klasje I. 1866. je zato epohalnega pomena v slovenski kulturni zgodovini.

Pa je kmalu nato zopet Prešernova muza izgubila svoj prestol. Idejna kritika Jeranova, pa še ostrejša okrog Rimskega katolika je zatemnila Prešernovo slavo, češ da je vsebina njegovih pesmi »reč pohujšljiva in zapeljiva« (Novice, Zgodnja Danica) in da tudi Prešeren-človek ne zasluži Stritarjeve apoteoze. Precèj plitvi realizem in epigonstvo 80ih in 90ih let tudi nista Prešerna doumela!

Ob novi romantiki na prelomu zadnjega stoletja pa je »slovenska misel in slovenska beseda zopet vzplula in se dvignila do nebes« ter tam srečala svojega brata, oblikovalca in genija — Prešerna. Od takrat ga Slovenci niso več izgubili.

Prav sedaj poteka sto let, ko je Prešeren tako rekoč zaključil svoje najlepše in največje delo, ko je že stopal z vrha svoje pesniške moči. Leta 1858. smo Slovenci že uživali njegov Sonetni venec (1854) in Krst pri Savici (1856), gazele (1855) in Sonete nesreče (1852), pa vrsto balad in romanc in raznovrstnih sonetov ter elegij. Torej tako pesniško bogastvo, da ga še danes nihče ni prekosil.

Kaj nam je Prešeren zapel v teh pesmih? O tistem čustvu je pel, ki je svet rodilo in še zmerom poraja življenje in ga ohranja: o ljubezni osebni in ljubezni do naroda, domovine. Eno samo knjigo poezij nam je dal (1847), pa je v nji zato tudi ena sama globoka ljubezen do slovensstva, takó globoka, da je doslej še nobeden med Slovenci ni izpovedal take!

Eno samo zbirko pesmi nam je dal Prešeren, pa je v nji tako pretresljivo govoril o najtežjih in najpomembnejših vprašanjih človeškega žitja in bitja na zemlji, da česa podobnega ne najdemo zlepa v kaki slovenski knjigi. Iz Prešernovih poezij diha skoro nedoumljiv idealizem, pa zopet najstrašnejši obup. Zmerom pa je pel »iz srca«, iz resničnih takratnih svojih doživetij, tudi takrat, ko si je želel smrti:

»Perjázna smèrt! predólgo se ne múdi:
Ti kljúč, ti vráta, ti si sréčna cesta,
Ki pélje nás iz bolečíne mésta,
Tje, kjèr trohljívost vse veríge zgrúdi!«

pa zato tudi takrat, ko je ob Krstu izrekel svoje osebno doživetje krščanstva in vere v večno življenje, rekoč:

»De srécin je le tá, kdor z Bogomílo
Up sréče únstran grôba v pèrsih hráni.«

*

Kakó naj slovenska mladina praznuje devetdesetletnico Prešernove smrti? Njegove Poezije naj odpre in naj jih bere in študira! Razumeti naj ga skuša in uči naj se iz njega! Uči naj se ljubiti slovenski narod in našo prelepo zemljo, uči naj se ceniti kulturne vrednote in spoznava naj idejne globine v njem. Počastila je že lansko

leto njegov spomin z odkupom pesnikove rojstne hiše, da jo bodo lahko preuredili v Prešernov muzej in da bodo naši bodoči rodovi vedeli, kaj nam je bil, nam je in nam na veke bo Ribičev sin iz Vrbe.

Ob tem jubileju vendar ne bo nihče več izpraševal dvomljivcev in malodušnežev, »kaj se jim po glavi blodi...«

JANKO MLAKAR:

Spomini

»Režiser«

Da bom moral kot upokojenec eno ali drugo delo prevzeti, na to sem bil pripravljen, oziroma so me drugi pripravili. Nikdar mi pa niti v sanjah ni prišlo na misel, da bom kdaj vodil kongregacijo, pisal in režiral igre ter celo na odru nastopil. Pa vse to me je zadelo.

M. Felicita, ki me je uvedla v meščansko šolo, mi je takoj pri nastopu povedala, da bom moral voditi tudi »Notranjo kongregacijo«. Tega sem se malce ustrašil, ker sem bil globoko prepričan, da sem bolj sposoben za vodstvo kakega cirkusa kakor pa za voditelja Marijine družbe. Pa me je častita mati hitro potolažila. Pojasnila mi je, da obstoji vse vodstvo v tem, da bom imel vsak mesec enkrat shod z verskim govorom in litanijami. Za kaj takega sem se pa čutil že sposobnega. Pa ni pri tem ostalo. »Žal« ne smem zapisati, ker sem jako vesel, da se je nekdanja »Notranja kongregacija« razvila v močno »Srednješolsko kongregacijo Brezmadežne pri uršulinkah«, v kateri se malodane iz vseh srednješolskih dekliških zavodov v Ljubljani zbirajo deklice, ki pa niso zadovoljne samo z mesečnim shodom s pridigo in litanijami.

Vodstvo kongregacije spada k duhovskemu poklicu, ne tako nujno pa »teater«, katerega sem si z njo vred naprtil na rame. Deklice rade igrajo. Igre so tudi nekak vir dohodkov, s katerimi se krijejo stroški, ki jih ima več ali manj vsako društvo. Zato sem prosil pri neki priliki m. Ferdinando, ki mi je bila dodeljena v pomoč, naj nauči kongreganistke kako igro. Častita mati je sicer kaj postrežljiva gospa, glede igre mi je pa rekla, da nima za kaj takega časa, in ga res ni imela. Kljub temu je ona, čeprav nehote, kriva, da sem se spustil na teatersko polje.

Deklice iz takratne četrte, ki pa še ni uživala pravice javnosti, so mi rekle, naj kar jaz prevzamem režijo. Ta nasvet sem izprva sprejel kot slab dovtip, pa so mi zatrjevale, da prav resno mislijo, in so se pri tem tudi resno držale. Kaj mi je torej kazalo, kakor da sem jih ubogal. Po dolgem iskanju sem se odločil, da bomo vprizorili Krekovo »Sv. Lucijo«. Nerodno je bilo le to, da nastopajo v tej igri večinoma moške osebe. Pa sem si hitro pomagal. Kmete sem spremenil v kmetice, berača pa v beračico, saj je bil Krek takrat že v večnosti in ni mogel ugovarjati. Za igro samo ni bilo itak nikake

škode, ker so se znale kmetice še bolj prepirati kakor kmetje, beračica je bila pa naravnost sijajna.

Toda režija! Da je s tem toliko dela, sitnosti in jeze, si nisem mislil. Če je polovico igralk manjkalo pri skušnji, sem bil lahko zadovoljen, vloge se pa niso do zadnjega naučile. Kar je bilo skušenih »umetnic« vmes, so rekle, da je pač taka navada...

»Nikdar več se ne vtaknem v kaj takega,« sem zatrjeval nekega dne m. Akvini, ko sem moral pri skušnji tri vloge igrati. »Če noče m. Ferdinanda prevzeti režije, ne bomo nikdar več igrali.«

Akvina je pa v teaterskih zadevah jako skušena mati in mi je rekla, da bom še veselje dobil do režiserstva, če bo igra dobro izpadla. Imela je prav. »Sv. Lucija« je izborno izpadla. Dr. Klinar, ki je počastil igro s svojo navzočnostjo, je rekel, da je pri zadnjem prizoru samo mene še manjkalo, pa se mu je leto pozneje ta želja izpolnila. Zapadel sem »teatru« z dušo in telesom. Z dušo, da si izmišljujem igre, vsako leto po eno; s telesom pa, da tipkam vloge, režiram in se jezim nad igralkami, ki mi pri skušnjah najganljivejši prizor spremene v burko.

Po »Sv. Luciji« so me prosile tudi manjše deklice, da bi jih naučil kako igro. Ker nisem dobil zanje nič pripravnega, sem jo kar sam spisal. V »Nevidnem človeku«, ki sem ga bil takrat zagrešil, sem imel v načrtu vdovo s štirimi otroki. Bilo pa jih je veliko, ki bi bile rade nastopile. Zato sem pridal še štiri otroke. Saj vdova z osmimi otroki ni bila svoje dni taka redkost. Nerodno je bilo le to, da so bili vsi otroci skoraj iste starosti, kar se pa na odru, ki veliko prenese, ni prav nič poznalo. Tudi drugošolka Marija, ki je igrala gospo Gačnikovo, se je kot »profesorjeva vdova« prav dobro počutila v svoji mnogoštevilni družini.

Prva večja igra, ki sem jo spisal, je bila »Povest o izgubljeni Marti«. Pravijo, da se mi je jako posrečila. Povod zanjo mi je dala četrtošolka Marija, o kateri so mi njene sošolke povedale, da zna »silno lepo« plesati. Vzel sem jo za glavno junakinjo in njeno vlogo prav zanjo spisal. Tudi druge vloge sem že med pisanjem razdelil: zato je vsaka igralka dobila tisto vlogo, ki se je njenemu temperamentu prilegala. Ni torej čudno, če je bila potem vsaka tudi na svojem mestu in so vse od prve do zadnje jako dobro igrale. Poleg »Marte« je posebno ugajal »Piramidoli«, ki ga je Ela, tudi četrtošolka, izborno pogodila. Za »profesorja«, drugo moško vlogo v igri, sem dolgo iskal pripravno igralko. Pri skušnjah sem jo igral sam.

»Gospod profesor,« je rekla Mija nekega dne, ko sem se zopet jezil, ker niso pogodile »izleta«, »kar vi nastopite in nas peljite na izlet, potem bomo gotovo dobro igrale, ko smo bile z vami že večkrat na šolskem izletu. Tako se bomo najlaže vživele v igro.«

Od tega dne dalje so me igralk vedno naganjale, naj prevzamem vlogo »profesorja«. Mislim, da so vse ženske, in tudi najboljše, že od Eve sem zapeljivke. Tudi mene so zapeljale, da sem nastopil na odru, prvič pri glavni skušnji, h kateri smo povabili uršulinke. Upal sem, da bo to prvi in zadnji moj nastop na »deskah, ki pomenijo svet«. Pričakoval sem namreč, da bo med »materami« in »sestrami«

velika nevolja zavoljo mojega nastopa. Pa ni bila. Nasmejale so se do solz, ko so videle v prvem dejanju, kako sem vneto in navdušeno kazal izletnicam gore, medtem ko so deklice hitele jesti na žive in mrtve. Ko sem se pa naslednji večer prikazal na odru, me je sprejelo občinstvo z veselim smehom in ploskali so, da se je gotovo slišalo ven v Nunsko ulico.

»Povest o izgubljeni Marti« smo potem še večkrat igrali. Tudi gostovat sem šel s svojo »igralsko družino« v Maribor in Kranj. Povsod so žele igralko, zlasti »Marta« in »Piramidoli«, veliko priznanja. V Kranju so prenočevale pri šolskih sestrah. Dijake so tako navdušile, da so jim prišli pod okno pet. Ker pa niso vedeli, kje spe, so v zmoti zapeli podoknico sestram. Pa tudi jaz sem se zmotil, ker sem mislil, da se nad mojim nastopom ni nihče pohujšal...

V nekem lepem kraju na Gorenjskem je prišla jako pametna in pobožna gospodična župnika interpelirat zaradi mojega nastopa.

»Brala sem v 'Gorenjcu', da je profesor Mlakar nastopil na odru, ko so dekleta iz Ljubljane v Kranju igrala. To se ne spodobi zanj. Mislim, da je že zadosti star, da bi to lahko sam vedel. Vsekako bi pa morala ta stvar priti na višje mesto. Treba je povedati škofu, da ga posvare.«

Župnik ni o tem nič vedel in ji je rekel, da bo o priliki v Kranju povprašal. Pri kranjskem dekanu in drugih duhovnikih, ki so bili pri igri, je pa zvedel, da niso v mojem nastopu prav nič pohujšljivega videli.

»Saj sta igro oba gospoda škofa videla, ljubljanski in lavantinski.« je rekel gospod dekan, »pa je bila obema všeč. Če bi kak drug duhovnik nastopil v igri, bi se nam zdelo skoraj gotovo čudno, pri Mlakarju se nam pa ni. Deklice so tako naravno igrale, kakor bi bile res z njim na izletu.«

Ko je župnik povedal »interpelantini«, kaj je zvedel v Kranju, ji je kar sapo zaprlo. Nato je pa rekla: »No, vidim, da tudi na višjem mestu ni za to pravega razumevanja.«

Jaz sem si pa njene besede o »starosti« in »spodobnosti« tako k sreči vzel, da več ne nastopam...

(Dalje.)

KAREL MAUSSER:

Razpoloženje

O, zdaj sem kot tolmana tiha voda,
ko pod večer nemirna v korenine vrb udarja.

Skrivnosti v meni me tako grenkó bolijo,
kot da iz dalj pritipale so v mojo dušo
roké, ki kakor rožmarin dehtijo.

O, zdaj sem kot tolmana tiha voda,
ko rdeče pod večer se v njem zrcali zarja.

Spričevala Simona Gregorčiča

V šolskem letu 1863/64. je bilo v osmi na goriški gimnaziji 25 dijakov, med katerimi je bil Gregorčič prvi semester, ki so ga zaključili 21. marca 1864., odličnjak in po lokaciji drugi. Tudi to pot ga je prekosil Ličen. Vedenja je bil popolnoma primernega, njegova pazljivost je bila zbrana, pridnost pa vztrajna (beharrlich).

V posameznih predmetih je takole uspel:

Verouk: prav dobro — Pertout; Latinski jezik: Prav dobro — Steiner; Grški jezik: Odlično — Holzinger; Nemški jezik: odlično — Hohenwarter; Slovenski jezik: Odlično — Pajk; Zgodovina in zemljepis: prav dobro — F. Gatti; Matematika: prav dobro (recht gut) — Pauschitz; Prirodoslovje: prav dobro (sehr gut) — Pauschitz; Filozofska propedeutika: prav dobro — Hohenwarter.

Zunanja oblika pismenih izdelkov je označena kot »ordentlich«, zamudil pa je 22 ur, ki so vse opravičene.

Drugi semester je Gregorčič nekoliko popustil. Dobil je spričevalo »der ersten Klasse« brez odlike in bil med triindvajsetimi sošolci tretji. Vedenje in pazljivost sta ostala nespremenjena, pridnost pa je označena kot delavna (thätig).

Verouk: prav dobro (recht gut) — Pertout; Latinski jezik: Prav dobro — Steiner; Grški jezik: odlično — Holzinger; Nemški jezik: prav dobro — Hohenwarter; Slovenski jezik: Odlično — J. Pajk; Zgodovina in zemljepis: zadostno — F. Gatti; Matematika: prav dobro (recht gut) — Pauschitz; Prirodoslovje: dobro — Pauschitz; Filozofska propedeutika: prav dobro — Hohenwarter.

Ocena zunanje oblike pismenih izdelkov je ostala nespremenjena, zamujenih ur je bilo 24 in so opravičene.

Spričevalo je datirano 27. avgusta in sta ga podpisala razrednik Steiner in ravnatelj Holzinger.

Ličen je bil še vedno prvak, na drugo mesto, ki ga je zavzemal prvi semester Gregorčič, je prišel Lovrenc Kristof.

Naloge, ki so jih to leto pisali v osmi, so bile: 1. Kako in s kakim uspehom se je Avstrija v špansko nasledstveno vojno zaplela? — 2. Važnost naravoslovja. — 3. Zadržaj I. dejanja Schillerjevega Viljema Tella. (Po Cegnarjevem prevodu.) — 4. Pismo osmošolca o načrtu svojega življenja. — 5. Sokratov značaj po Platonovi apoloģiji. — 6. Horacijevih pesni IV. knjige šesta naj se prestavi. — 7. Zadržaj in razdelitev Prešernove pesmi »Krst pri Šavici«. — 8. »Ne more človek v ozkemu krogu — Izobraziti se; učiti morata ga — Domovina i široki svet.« (Iz Goethejevega T. Tassa.) — 9. Oseba »pisarja« v Prešernovi »Novi pisariji« naj se opiše. — 10. Ali sama učenost človeka srečnega dela? — 11. Zaradi kakih državljskih lastnosti občudujemo stare Rimljane? (Za maturo.)

GYMNASIAL-ZEUG.

Sinner Gregorčič *und seine im Vorstehenden* *gep. Vp. Wied.*
 Schüler der *achten* Klasse am k. k. Staats-Gymnasium zu Görz, erhält hierdurch über das *erste*
 Semester des Schuljahres 1869 ein Zeugnis der *achten* Klasse.
 Unter *23* Schülern der *3ten*.

Sittliches Betragen *vollkommen gut*
 Aufmerksamkeit *gesammelt*
 Fleiß *thätig*

Leistungen in den einzelnen Unterrichtsgegenständen:

Religionslehre	<i>sehr gut</i>	<i>Reiter</i>
Lateinische Sprache	<i>sehr gut</i>	<i>Hinte</i>
Griechische Sprache	<i>sehr gut</i>	<i>Wagner</i>
Deutsche Sprache	<i>sehr gut</i>	<i>Hohenwart</i>
Italienische Sprache		
Slovenische Sprache	<i>Vollständigkeit</i>	<i>F. Saff</i>
Geschichte und Geographie	<i>genügend</i>	<i>Spitz</i>
Mathematik	<i>sehr gut</i>	<i>Spitz</i>
Naturlehre	<i>gut</i>	<i>Spitz</i>
Filosofische Propädeutik	<i>sehr gut</i>	<i>Hohenwart</i>

Äußere Form der schriftlichen Arbeiten *sehr gut*
 Zahl der veräumten Lehrstunden *24*, *entsprechend*

K. k. Ober-Gymnasium

Görz, den *27* August 1869

Wagner
 Direktor

Sinner
 Klassenvorstand

Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei.

Gregorčičevo osmošolsko letno spričevalo

Starocerkvene slovanščine so se učili po Miklošičevi Hrestomatiji, novejšo slovensko slovstvo po predavanjih, med čtivom je bilo Janežičevo »Cvetje iz domačih in tujih logov« — »mit Einbeziehung der illyrischen Lesestücke«.

Kar je Gregorčič v spričevalu drugi semester pokvaril, je pri maturi tako popravil, da je prekosil oba odličnjaka in tako končal gimnazijo kot prvi odličnjak. Med spričevali, ki jih ima »Sedejeva družina«, maturitetnega ni. Podatek o uspehu pri maturi sem povzel po gimnazijskem izvestju.

Gregorčič — vseučilišnik.

Iz Gregorčičevega življenjepisa vemo, da bi po maturi rad odšel na univerzo študirat klasično filologijo, a je to svojo željo opustil, da je ustregel staršem, ki bi ga pač ne mogli vzdrževati ob revščini, o kateri nam govori ubožno spričevalo. Ko je končal bogoslovne študije in imel za seboj kaplanska leta v Kobaridu ter kaplanoval v Rihenbergu, se je pa le odločil. Leta 1877. se je vpisal na filozofsko fakulteto dunajske univerze. Njegov »Anmeldungsbuch«, ki je ohranjen, je datiran 15. oktobra 1877., a iz opazke rektorata dne 28. nov. pod vpisanimi predavanji je videti, da se je naknadno inkskribiral. Kvestura je potrdila vpis in takso 14 gld 65 kr dne 7. decembra, dekanat pa semester 5. aprila 1878. Prvi (zimski) semester bi po vpisu poslušal: Römische Staatsalterthümer — prof. dr. Hoffmann (5 ur), Griechische Grammatik — prof. dr. Hartel (4 ure), Röm. Heer- und Kriegswesen — prof. dr. Schenkl (2 uri).

V drugem semestru, ki je trajal od 5. maja do 15. julija 1878., potrjuje kvestura inkskripcijo 21. maja. To pot je plačal 14 gld 50 kr. Vpisana je imel predavanja: Erklärung des I. Buches der Annalen des Tacitus — prof. Hoffmann (5 ure), Grundzüge der Metrik der Griechen und Römer — prof. Hartel (5 ur), Quintilian X. Buch — prof. Schenkl in še Hartlov in Schenklov filološki proseminar (vsak po 2 uri). — Dekanat je testiral semester 24. julija 1878.

Trajanje naslednjega zimskega semestra je označeno od oktobra 1878. do velike noči 1879. Vpisal je: Lat. Grammatik — prof. dr. Hartel (4 ure), Oedipus Coloneus — prof. dr. Schenkl (4 ure), Griechische Staatsalterthümer — prof. dr. Gomperz (4 ure) in še latinski seminar (Ciceronova pisma) prof. Hartla, grški seminar (Idyllen des Theokrit) prof. Schenkla in še njegov grški proseminar.

Kolegnina je znesla 18 gld, kar potrjuje kvestura 26. novembra 1878., semester pa je potrdil dekan Schenkl 28. marca 1879.

Po treh semestrih vseučiliškega življenja, ki ga je Gregorčič prebil seveda kot kaplan v Rihenbergu, je najbrž uvidel, da svojih sanj ne bo mogel uresničiti, in je zato nadaljnji študij klasične filologije opustil. Ni pa izključeno, da se je ta čas s svojim poklicem popolnoma sprijaznil, ko je prejel za dotodanje dušnopastirsko delo izredno priznanje, ki naj ga priobčim kar v originalu:

An den Wohlehrwürdigen Herrn Simon Gregorčič, Pfarr-Cooperator in Reifenberg.

Ihre ersprießliche Wirksamkeit im Weinberge des Herrn zuerst als Pfarr-Cooperator in Karfreit, dann als Pfarr-Cooperator in Reifenberg ist dem f. e. Ordinariate wohl bekannt. An beiden Orten erfüllten Sie nicht allein die Pfarr-Cooperatorspflichten, allzeit mit ausdauerndem Eifer, sondern Sie haben auch den Christenlehr-Unterricht an die Kinder sowohl in der Kirche als in der Schule nach zweckmässiger Methode und mit dem besten Erfolge ertheilt, besonders aber in Reifenberg, einer großen und beschwerlichen Pfarre mit zwei von einander entfernten Volksschulen, wo Sie gegenwärtig segnenreich wirken.

Das f. e. Ordinariat sieht sich daher angenehm veranlaßt, Ihnen seine volle Zufriedenheit und die wohlverdiente Anerkennung zu bekunden, was zur Förderung der größeren Ehre Gottes und des Seelenheiles des Nebenmenschen dienen soll.¹

Vom f. e. Ordinariate.

Andreas, Erzb.

Görz den 21. Jänner 1878.

Na to priznanje, ki mu ga je dal nadškof Andrej Golmajer, je bil Gregorčič vedno ponosen.

¹ Preč. g. S. Gr., kaplanu v Rihenbergu. — Vaše uspešno delovanje v vinogradu Gospodovem najprej kot kaplana v Kobaridu, potem kot kaplana v Rihenbergu je knezonadškofijskemu ordinariatu dobro znano. V obeh krajih ste izpolnjevali ne samo dolžnosti župnijskega pomočnika vedno z vztrajno vnemo, temveč ste tudi v cerkvi in šoli na smotrni način in z najboljšim uspehom poučevali otroke v veronauku, zlasti v Rihenbergu, veliki in težavni župniji z dvema oddaljenima šolama, kjer zdaj blagoslovljeno delujete.

Kn. nadškof. ordinariat čuti zato prijetno dolžnost, da Vam izrazi svojo polno zadovoljnost in res zaslužen priznanje, kar naj pripomore k pospeševanju večje časti božje in k dušnemu blagru bližnjega.

MIHAEL VODEB:

Naša pesem

Ste videli, bratje?
Skoz mrak teman
je sinil slepeč blisk,
naš svetel dan.

Naše je sonce, življenje deleče,
naše so rože, opojno dehteče,
naš je spev valov morja,
blestečih livad, temnih gora,
spev z zahoda na vzhod,
a z nami, nad nami je On, Gospod.

Zato so jasne naše poti,
pesem in luč nam žarijo oči,
pesem zemlje in neba,
luč sonca, drhtečih zvezd:
pesem in luč Očeta, Boga.

Ste videli, bratje,
blisk skozi mrak teman?

O, svetel, svetel je naš dan...

Poletje šole in ljubezni

il je velik praznik. Ko so šli ljudje od desete maše, so videli pod hribom pri Sušici dolgo vrsto belih ptičev, ki so se bleščali v soncu in stali, kakor da čakajo povelja za odlet. Na kljuno vsakega je bil privezan balonček, ki je hrepenel kvišku in se nemirno majal v vetru.

Po vasi je bilo živahno in domačini, ki niso bil vajeni tolikega vrveža, so začudeno gledali na krasne avtomobile pred Zabukovčevo gostilno. Radovednost jih je gnala, da so še sami stopili za gospôdo.

Okrog letal onkraj Zabukovčevega vrta se je bila nabrala že velika množica gostov in radovednežev, ko je stopil k mizici, na kateri je stal križ in dve sveči, domači gospod župnik v slavnostnem pluvialu. Nekdo od gospodov je imel svečanostni govor, v katerem je poudarjal pomen brezmotornega jadranja. Za njim je povzel besedo še gospod župnik, ki je po lepem govoru poklical na letala božji blagoslov.

Letalci so bili zbrani v krogu poleg odličnikov. V prvi vrsti sta stala Stane in Julče. Stanetu so se tresle ustne od ganotja. V teh ptičih, ki so pred njim razpenjali bela krila, je videl svoj prvi uspeh. Obrnil se je k Julčetu.

»Dobro je povedal župnik, kajne?« mu je dejal. Pa ni dobil odgovora. Julčetove oči so nemirno begale preko letal po ljudski množici in iskale med njo nekoga, ki ga med slavnostnimi gosti ni bilo.

Stanetu je bilo takoj vse jasno.

»Marija!« mu je prešinilo možgane in v srcu je začutil dvojno boleost. Zasklelo ga je, ker je ni nikjer uzrl, čeprav je obljubila, da pride. Bilo pa mu je hudo tudi zaradi tega, ker mu je bežni pogled na Julčeta razodel, da je tovariš celo v tem slovesnem trenutku sanjal o dekletu, do katerega ni imel po njegovem mnenju nobene pravice.

»Sicer sem pa sam prav tak; tudi jaz nisem z vsem srcem pri tem, kar bi mi moralo biti najljubše.« si je očital in bilo mu je, da bi bil najrajši zbežal in se v samoti zjokal, kakor se je ubogi Srček.

V tem je stopil k njemu predsednik kluba in ga opomnil, da je zdaj na njem vrsta, da govori. Stane se je še bolj zmedel. Kakor v polsnu je stopil korak naprej in glas se mu je tresel, ko je spregovoril:

»Spoštovana gospoda, dragi domačini! Samo to bi rad povedal v tem trenutku, da smo vam mi, ki si bomo s temi letali krepili telo in svežili duha, neizrekljivo hvaležni za vso ljubezen in naklonjenost, s katero nas obsipate. V imenu nas vseh vam obljubljam, da se bomo trudili na vso moč za uspehi. Zahvaljujem se gospodu predsedniku za bodrilne besede, s katerimi nas je počastil, in gospodu župniku, ki je blagoslovil letala. Lepo prosim botre, naj dajo vsak svojemu letalu ime in ga tako potrdijo, da je zmožno za polet.«

In botri so pristopili; drug za drugim so odtrgali balončke, ki so se veselo dvignili v sinje višave, poimenovana letala »Cipajs«, »Hana«, »Domžalec«, »Stična«, »Ljubljana«, »Lastovica«, »Inka«, »Tajfel«, »Mari« in »Pionir« pa so čakala na svoje navdušene krmarje.

Stane je gledal »Pionirja«, oči so mu žarele. Čutil je, da je to njegov ptič.

Vanj je položil vso svojo ljubezen. Ko so ga gradili, mu ni bila nobena stvar dovolj natančno narejena in ni se mu zdelo škoda časa, ki ga je prebil ob letalu, o katerem je bil prepričan, da bo nekoč na njem dosegel svoj največji uspeh.

Tedaj je ponovno vztrepetal. Med množico belih in židanih rut je zagledal obraz, ki ga je nekaj trenutkov prej zaman iskal. Prav nasproti njemu je stala Marija, kakor bi zrasla iz tal. Nepremično je strmela v »Pionirja«. Z njenimi lasmi se je poigral veter, sama pa je bila videti otožna in trudna.

Marija je bila pravkar prišla na travnik. Nerodno ji je bilo, da je zamudila, zato se ni hotela uvrstiti med povabljenke, temveč se je utihotapila med množico, kjer so stala vaška dekleta.

Bila je tako zbita, da se je komaj držala pokoncu. Vso noč je kljuvalo v njej in vse do zore ni zatisnila očesa. V spodnjih prostorih so hrumeli gostje, ki so se z letalci zabavali pozno v noč, ona pa se je kuhala v svoji sobi, da je bila vsa potna. Premetavala se je po blazinah in zaman se je trudila, da bi zaspala. Vedno znova so se ji misli vračale k istemu vprašanju, a njeni možgani so bili kakor ohromeli. Zdelo se ji je, kakor da je zašla v starogrški labirint, o katerem je slišala v šoli, da se iz njega ni mogel vrniti nihče, ki je zašel vanj, kajti zgubil se je med nešteti hodniki. Proti polnoči sta od nekod prišla Stane in Julče. Kakor bi jo hotela izzivati, sta sedla prav pod njeno okno na klopco in se glasno pogovarjala. Čeprav sta se menila o letalih, je Marija kar čutila, da niti prvi niti drugi ni sedel na klopco zaradi tega, ker je imel tovarišu kaj važnega povedati, temveč ker ni hotel, da bi drugi sam ostal pod njenim oknom. Bila sta ljubosumna, kar je Marija dobro vedela.

Ne, tako ne more več naprej. Čutila je, da ne sme fantov več mučiti in ju puščati v negotovosti. Odločiti se mora za enega ali drugega. Toda za katerega naj se odloči? Prav to je bilo tisto vprašanje, na katerega si ni vedela odgovora. Če bi jo bil tisti trenutek kdo zarotil, naj mu pove, katerega ima rajši, bi bila povesila oči in umolknila. Vedela je samo to, da ji oba ugajata. Bolelo bi jo, če bi se morala odločiti za prvega in drugega pustiti. Misel, da se to kljub vsemu prej ali slej mora zgoditi, ji je bila grozna. Staneta, ki je tako plemenit in ji ni nikdar priznal, kaj skriva v srcu, ter je na videz živel le svojim letalom in fantom, bi ne mogla pustiti za vse na svetu ne. Po drugi strani pa ji je spet bolj ugajal Julče, ta korenjak, ki jo je imel tako neprikrito rad in ki je bil pripravljen žrtvovati vse, da bi bila njegova. Da bi se bila odločila za Julčeta in Staneta previdno pustila, je govorilo več stvari. Julče je imel vse šole za seboj in je že čakal na službo, ki so mu jo obljubili v tovarni, ter je sploh kazal več smisla za resnično življenje. Stane pa je bil večji idealist, ki se je gubil v sanjah in je bil mnogo bolj navdušen za letala, katerih se je oklepал z mislijo in delom, pri tem pa ni kazal nobenega pravega veselja do šolskih knjig in se je kaj malo menil za svojo bodočnost. Sram jo je bilo, ko se je zalotila v teh mislih in je spoznala, da je taka, kakršne so vse ženske: računarka, večna računarka. V vročici je vrgla odejo s sebe, da bi se shladila, a zaspati ni mogla.

Nenadoma se ji je posvetilo, kaj naj stori. Vstala je in se naslonila na odprto okno. Da, vse skupaj bo prepustila usodi. Dobra se ji je zdela ta misel in bila je trdno odločena, da jo bo izvedla. Sklenila je, da takoj po slovesnosti razodene svoj načrt obema tekmece. Proti jutru se je umirila. Ko se je prebudila, je bil že velik dan. Hitro se je oblekla in brez zajtrka stekla na travnik.

Ko se je zdaj predramila iz misli, je dvignila pogled in zapazila, da jo od

one strani gleda Stane. Julčeta ni videla, ker je bil odšel v hišo naznanjat, da bodo gostje vsak čas prišli.

Ljudje so se že razhajali in slavnostni gostje so se glasno pogovarjali in ogledovali letala. Stane je še vedno opazoval Marijo. Ni mu izmikala pogleda. Z glavo mu je namignila, naj pride do nje.

Dal ji je roko in jo vprašal, zakaj ni med povabljenici.

»Prosim, bodite po obedu v svoji sobi in povedala vam bom vse.«

Prikimal je.

Potem mu je dovolila, da jo je spremil do dvorišča domače hiše, kjer so bile pripravljene za goste dolge, belo pogrnjene mize.

V hladni senci lip in smrek na prostranem Zabukovčevem dvorišču so se gosti prijetno razživeli. Ko je prišlo vino, je zlasti miza, pri kateri so sedeli letalci, postajala vedno glasnejša. Marijan Savnik je hotel na vsak način sedeti poleg Slike. Nemirno je tiščal v žepu papir, v katerem je imel posušen žolč, in čakal je samo ugodne prilike, da ga strese Sliki v kozarec.

Stane in Julče sta bila med povabljenici. Pri isti mizi sta sedeli tudi Marija in Slavica. Stane je bil videti nemiren. Takoj po napitnici se je oprostil in odšel za nekaj trenutkov k tovarišem, s katerimi je spregovoril

nekaj besed. Nato se je obrnil in odšel proti kuhinji. Gredoč je ujel Marijin pogled. Previdno ji je namignil in stopil v hišo.

Marija ga je razumela. Nenadoma je postala razburjena in srce ji je močno zaplalo, kakor človeku, ki je kaj ukradel in se boji, da ga bodo vsak trenutek odkrili. Segla je po kozarcu, da bi se nekoliko pomirila, toda v razburjenosti ga je prevrnila in oblila jo je rdečica. Z izgovorom, da gre po brisačo, je vstala in odhitela v kuhinjo. Slavica je zrla za njo in napol porogljivo, napol zaničljivo je dejala sama zase: »Uh, prismođa, saj vem, kaj ti je!«

Stane je nemirno hodil po svoji sobi in kadal cigareto. Skoraj prestrašil se je, ko je potrkala Marija. Rdečica ji še ni bila zginila z obraza, ko je vstopila. Ponudil ji je stol, sam pa je sedel njej nasproti.

Z dvorišča je skozi odprto okno prihajal glasni pogovor gostov in smeh letalcev, med katere je bila zašla tudi Slavica.

»Gospodična Marija, prosim vas, povejte mi odkrito, kaj vam je. Tako utrujeni ste videti. Verjemite, bojim se za vas,« ji je dejal, ko je videl, da vsa drhti.

Nemirno se je ozrla okrog, kakor bi se bala, da ne bi še kdo drugi slišal tega, kar mu je mislila povedati, in glas ji je drhtel kakor igralcu, ki prvič nastopa na odru. Ni si mogla kaj, da ne bi zajokala. Stane jo je gledal in je ob njej trpel.

»Prosim vas, povejte mi vse po pravici. Razumel vas bom in če bom le mogel, tudi pomagal.« Temna slutnja mu je legla v dušo.

»Gospod Stane, ne bodite hudi! Tudi če mi niste nikdar povedali, vem, da me imate radi in da trpite, kadar sem v Julčetovi družbi. Že sem vas nekoč prosila, ne obsojajte me. Mislila sem, da bo prešlo, a bilo je vedno huje. Ne spoznam se več in ne vem, katerega imam rajši, vas ali Julčeta. Ne morem se odločiti, čeprav se peklim vse noči. Tako, kakor se Bog prosi, vas rotim, pomagajte mi!«

Prestala je in si obrisala solze. V Stanetu se je trgalo srce. Bal se je, da bi se Marija ne odločila za Julčeta. Kaj naj potem stori? Nič več ne bi imel opraviti le-tu. Po drugi strani pa se mu je spet deklica neizrekljivo smilila. Dejal ji je: »Povejte mi, Marija, kako naj vam pomagam. Če je v moji moči, bom storil vse, kar boste hoteli.«

Hvaležno ga je pogledala in več se ga ni bala tako kakor prej.

»Videli ste me prej,« je začela, »kako sem strmela v vašega »Pionirja« in kako poželjivo sem se ogledovala po »Mari«, na kateri bo jadral Julče. Ob misli na ti dve letali se mi je snoči odvalil kamen s srca. Sklenila sem, da položim svojo usodo v vajine roke. In kar bo prinesla usoda, to bom sprejela. Zgovorita se z Julčetom in tekmujeta zame! Kdor bo ostal dalj časa v zraku, tistega bom.«

Glas ji je zamrl in ko je izrekla te zadnje besede, so ji stopile na čelo potne srage. Stanetu pa so se zaiskrile oči.

»Hvala vam, Marija, da ste se tako odločili.«

»Sprejmete?«

»Sprejmem!«

»Potem vas prosim, da tudi Julčeta obvestite o tem. Zdaj sem mirna. Pojdem k družbi, da me ne bodo pogrešali.«

Zvečer je Stane spregovoril z Julčetom. Povedal mu je, kako in kaj. Julče je molče prikimal. Pozno v noč sta si prijatelja segla v roke in zdelo se jima je že zdaj, da je med njima in Marijo od tega trenutka dalje vse poravnano. (Dalje.)

SFINKS:

Temne sence

Temne sence vlažnih smrek
preko belega snega —
grenkih dvomov trpkí jek
preko mojega srca.

Mesečine dragi soj
v prizmah svetlih trepetá —
nerazločno nad teboj,
duša, misel je izšla.

Po stezi po zmrzlih tleh
hodi Jezus bos in sam —
grem za njim... Mordà pa v dveh
bova našla topel hram.

Kako sem doživljal Cankarja

III.

V času svoje brezposelnosti sem se napotil na Poljsko. Odpravil sem se tja v trdi zimi, jezika sem se pa kar v brzcu učil za prvo silo iz »Rozmóvnika«, da bi si mogel v Krakovu najti prenočišče. Vse mi je bilo neznano: jezik, dežela, ljudje. Ker sem bil v kupeju sam in nisem slišal glasu, sem imel občutek, da sem na čudni poskusni vožnji. Zanimalo me je na moč, kako se bo vse izteklo, ali bom dosegel svoj cilj in mogel ostati ves poletni semester na Poljskem.

Da bi vsaj za silo seznanil Poljake s svojo domovino in našo kulturo, sem imel s seboj slike naših krajev, ljudi in običajev — vse sem dobil pri naši Prosvetni zvezi — in nekaj knjig: Prešernove, Gregorčičeve, Aškerčeve, Župančičeve pesmi in Religiozno liriko. Prišedši v Lublin, sem se kmalu toliko priučil jeziku, da sem — po dveh mesecih — napisal daljši sestavek za »Vox universitatis« v Varšavi. Članek je vzbudil veliko zanimanja, še lublinski »Prąd« ga je zabeležil. Tako sem se opogumil in napovedal tudi nekaj javnih predavanj o naši kulturi na lublinski univerzi, v Pulawyh in mimogrede v Belžycah. Šel sem na obisk tudi v Varšavo, tedaj za nekaj dni, kasneje pa za cel mesec.

Ko sem prvič obiskal Varšavo, sem se zglasil na našem poslaništvu, kjer sem bil prijetno presenečen. G. konzul Lazarevič, literarno razgiban mož, mi je poklonil poleg izdaj »Smail-age-Čengića« in »Gorskega venca« tudi Cankarja v poljščini. Ko sem preletel prevod, sem že mislil, kako bom poslej lahko dostojno predstavil Poljakom tudi tega našega velikana. Knjiga vsebuje najlepše črtice iz »Mojega življenja« in »Podob iz sanj«. Lep, obsežen uvod je napisal vseučiliški profesor dr. Mole v Krakovu, črtice pa je prevedla njegova žena. Res posrečena priredba in o pravem času sem zvedel zanjo! Takoj sem naročil deset izvodov iz knjigarne — za propagando. Lepšega spomina ne bi mogel pustiti svojim prijateljem.

V Lublinu sem prav resno študiral kulturne razmere tega poljskega kraja, ki izkazuje vse lastnosti prejšnjega zanemarjenega ruskega provincialnega mesta.

Posebno mnogo sem pridobil pri prof. Jakubanisu, ki se je zelo zanimal za naše kulturne razmere. Tik pred mojim odhodom v domovino me je povabil na dom. Čudno se mi je zdelo, da so prišli tudi skoraj vsi njegovi slušatelji, znanci iz seminarja, in celo neki polkovnik, slovesno oblečen v uniformo. Prijazni profesor me je presenetil s pravo »odhodnico«. Kar malo nerodno mi je bilo, saj pri nas je tuja taka ceremoničnost, posebej še na univerzi. Posedli smo za dolgo mizo, ki je bila kmalu pogrnjena in obložena s pecivom in čajem ali »herbato«, najljubšo poljsko pijačico, ki si si jo lahko nalival, kolikor si hotel in zmogel. Razpoloženje je bilo domače, a vendar nekoliko privzdignjeno in slovesno. Slike, ki jih pri preda-

vanjih še nisem bil pokazal, so šle zdaj iz rok v roke. Prinesel sem s seboj tudi tisto poljsko izdajo Cankarja, že zato, ker sem jo hotel pokloniti prijaznemu profesorju. A glej! Prav ta knjiga je rodila na tem sestanku pravi čudež, ki ga ne bom nikoli v svojem življenju pozabil.

Na željo sem spregovoril in skušal zbranemu omizju prikazati naše kulturno stanje. To bi bilo za uvod. V takem okolju je človek posebno navdušeno razpoložen ali kaj, zakaj govoril sem menda tako, da me je g. prof. J. objel in poljubil, ko sem končal. Sicer je pa sploh te vrste obnašanje pri Poljakih in menda pri vseh Slovanih bolj v navadi kot pri nas Slovencih. Sledila je recitacija izbranih Cankarjevih črtic. Določil sem najpretnesljivejše, kar jih poznam: Desetico, Skodelico kave, Njeno podobo, Njen grob... Prijatelj Wislinski, sam pesnik, je bral s čustvom. Vse je bilo tiho, le odhod dveh slušateljic me je rahlo presenetil. Ko je recitator končal, je vladala tišina še kar naprej, dokler je ni nalahno prebudil mlad komponist, ki je bil tudi slušatelj gospoda Jakubanisa. Zaigral je na pianino melodije, ki so bile, kot smo ob koncu ugotovili vsi, nekako nadaljevanje tistega občutja, ki ga je ustvarilo recitiranje Cankarja. Po tej točki, ki je res povsem spontano nastala, smo zvedeli, zakaj sta se tako nenadno odstranili oni dve slušateljici ob recitiranju: tako ju je zagrabilo v dnu duše, da nista mogli zdržati od ganotja. Po govoru prof. Jakubanisa, ki je naglašal subtilnosti izrednih plodov našega leposlovja in prešel v svojem zanosu tudi na slovanstvo ter izrazil svojo vero v njegovo veliko bodočnost, je sledil še živahen, prisrčen razgovor o lepotah, ki dihaajo iz Cankarja...

Tako je bilo moje slovo od prof. Jakubanisa. Odšel sem s spo-
znanjem, da Cankar ustvarja čudeže.

A. A.:

Mladina v boljševiškem raju

Ruski pisatelj Ivan Solonjevič (najbrž psevdonom) je napisal knjigo »Beg iz komunističnega raja«. Po poklicu inženir je zaradi dvakratnega bega dobil deset let ječe, ki naj jo prebije v taboru kot težak. Zaradi svojih zmožnosti pa je od tabornega načelnika dobil nalogo, da priredi spartakijado (športni nastop) za vse tabore severno od Ladoškega jezera (severno od Petrograda, zdaj Ljeningrada). Kot vodja vseh priprav mnogo potuje, da nabere primernih fantov, ki bi jih izvežbal za nastop. Tako se pelje tudi v »drugo Boljševo«, ki je drugi koncentracijski tabor za internirano mladino, tako zvane brezprizornike. Vozi se po Belomorskem kanalu, ki je pri njem ob prisilnem delu izgubil življenje do 200.000 ljudi (sovjetski uradi sami jih priznavajo nad 100.000) zaradi mraza, blata, lakote in mrzlice, saj se vleče skozi nezdravo tundro. Kanal je zdaj zapuščen, brez prometa in že razpada. Ustvarila ga je volja Staljinova, ne potreba. Spomenik naj bo njegove mogočne vlade, kaj mu mar, če sto tisoči izgube življenje!

Slovenski dijak naj se zaveda, da se mu v primeri z ruskim dobro godi, pa če bi tudi moral jesti samo enkrat na dan!

Satanov grič

Vzporedno z Belomorskim kanalom, tri sto metrov vzhodno od njega, se vleče nizek kamnat grič iz križem razmetanega kremena in ostrih kosov granita. Vse to pa napol zasipa pesek, tako da je podobno orjaški tlakovani cesti, ki so jo porušile eksplozije ali potresi.

Če gledaš proti severu, se na levi strani griča vleče plitvo blato, ki so čezenj proti pristanišču položene deske. Na drugi strani kanala pa spet blato in gozd. Na vzhodni strani griča leži eno vrsto (dober kilometer) široko šotišče, ki se po njem pode hladne karelske megle, kakor da bi se prikazovale duše tod pomrlih čet delavske armade.

Na vrhu griča čepi nekaj desetk zanikrnih suhih borov, ki so se s koreninami krčevito oklenili kamnov in peska. Zadaž za njimi pa ugledaš do dvajset barak, na hitrico zbitih iz hlodov. Varno in skrbno jih ščiti gostā ograja iz bodeče žice. To je »drugo Boljševo, prva deška delavska kolonija«.

Dež pada brez prestanka. Noge mi polzijo po mokrem kamenju in vsak čas mi lahko spodrsne, da si na ostrih škrbinah granita razbijem kosti. Stopal sem zelo oprezno, da si ohranim ravnotežje, hkrati pa razmišljal, kateremu idiotu je vendar padlo v glavo, da v tole strašno šotno jamo postavi deško kolonijo — štiri tisoč fantov od desetega do sedemnajstega leta.

Dež pada, veter tuli in zavija okoli barak. Bori šumijo in stokajo. Nizko in hladno nebo se jim je uleglo na vrhove kakor kapa. Zebe me celo skozi usnjati suknjič in vendar je zdaj konec junija. Kolonija ima po dvorišču z debelim peskom posute steze, vse ostalo je tlakovano z granitnimi ploščami, mokrimi od dežja in spolzkimi.

»Likvidacija brezprizorništva« se mi prikazuje v čisto novi luči. Da, tukaj jih bodo prav gotovo in kaj lahko likvidirali (s sveta spravili).

»In za grobni moj griček
svet nikoli ne izve.«

Da, res! Nikoli ne bo zvedel.

Slika iz kolonije

Vest mi govori, naj iz tega smrdljivega, s peklenskim kamenjem potlakovanega, okuženega brloga ne odidem prej, dokler vsaj nekaj ne ukrenem, da iz njega rešim štiri tisoče živih zakopanih otrok. Saj so res otroci, Bog jih očuvaj! Res so tatje, o čemer sem se že prvo uro še in še prepričal, pa saj sem to že davno vedel. Res so alkoholiki, sleparji, kandidatje za poklicne zločince, a vendar še otroci. Ali so sami krivi, da jim je revolucija pobila očete, jim z gladom umorila matere, nje same pa končno vrgla na ulico, kjer jim ni preostajalo drugega, da ali od lakote pomro, kakor so pomrli milijoni njihovih bratov in sester, ali pa se prežive s krajo. Ali so ti otroci krivi, da boljševiška stranka izvaja kolektivizacijo vasi, da je izjavila: brezprizorništvo je likvidirano, da so jih čez sedemnajst let, odkar obstoji komunistični raj, sklenili zavleči izpred oči nekam daleč proč in so jih tudi res zavlekli? Odvedli so jih semkaj na Satanov grič, v polarno šotišče, v skorbut (gniloba zobnih dlesen) in jetiko.

Pomislil sem še na neskončne polarne noči nad temi barakami, ograjenimi z bodečo žico — in sem se zgrozil. Da, tukaj likvidirajo brezprizornike prav ko-

renito. Semkaj ne bodo pripeljali mistra Bernarda Shawa na obisk, tudi Andréa Gida ne.

Oprezno korakam po spolzkem kamenju. Dež je prenehal. Po jamah med kamenjem sedijo skupinice otrok. Prav kakor pri Indijancih, kadar kadijo mirovno pipo, gre od otroka do otroka za kozjo nožico debela cigara. Kruha je v koloniji malo, zato pa toliko več cigar. Drugi se zabavajo z igrami, ki jih ne poznam. Pozneje sem izvedel, da se igrajo »delitev kruha in porcij«.

Bosi so, še dosti dobro oblečeni in več ali manj umiti. Doslej sem bil vajen gledati obraze brezprizornikov zamazane z vsakovrstnim blatom in sajami. Zato so me ti umiti obrazi strašno odbijali, saj se na njih zrcali vsa pokvarjenost in trohnoba mestnega dna. Vso raznolikost spolnih protinaravnih grehov in prezgodnje zrelosti je prej vsaj skorja blata pokrivala, tu pa silijo vate z grozno jasnostjo.

Otrokom je nekdo že povedal, da je prišel športni inštruktor, zdaj pa priteko k meni, nekateri da se mi prikupijo s smehljajem, drugi pa z drzno nevsiljivostjo in okrutnostjo. Vse križem me izprašujejo. Hripavi, vendar otroški glasovi. Lep-ljive in urne deške roke z nedosegljivo spretnostjo prebrskajo vse moje žepe in še preden se zavem, mi izgine iz žepov vse: tobak, papirji, robec...

Le kje so se tako izvežbali? Saj so sami novi brezprizorniki, letniki 1929 do 1931. Povedali so mi celo, da so med njimi otroci, ki so že letos padli med brezprizornike. Viri torej ne usihajo.

Četa samoobrane (posebne deške straže) in dva »vzgojitelja« vlečejo čez dvorišče krepko zvezanega »pacana« (vodnika deške čete). Pacan se dere, ne kakor da ga hočejo dejati iz kože, ampak kakor da ga že sekajo na kosce. Fantje na dvorišču se za prizor še ne zmenijo ne. Vsakdanja povest. Pacana vlečejo v kazenski zapor.

Stopil sem v »štab«. To je velika baraka iz hlodov. Polna je otrok. Nekateri se grejejo pri peči, vlečejo kozjo nožico tobaka, drugi leno obirajo uši, kričijo in razgrajajo. Psovke in prostaške besede se razlegajo kakor za stavo.

Za mizo sedi odrasel človek. Vodi preiskavo. Rad bi dobil krivce, ki so izdelali igralne karte. Corpus delicti leži na mizi. Iz beležnice iztrgani listi, ki so otroci nanje narisali po vzorcu kart. Deset fantov je osumljenih. Preklinjajo se med seboj in prisegajo, da so nedolžni; straži jih samoobrana. Neznosno se derejo. Dobil sem od uradnika nakaznico za večerjo v kantini svobodno najetih delavcev in odšel ven. Otroci pa kar tišče vame, me pehajo sem in tja ter mi preiskujejo žepe — že davno prazne.

Brezprizorniški delavniki

Nadzornik pokliče dva fanta.

»Alo potepa, stepita tovarišu inštruktorju slamnico in prinesita iz skladišča odedjo! Hitro!«

»Kum, ali nama boš za to dal tobaka?«

»Bom, bom. Hajdi, potepa, hitro!«

»Potepa« zgineta. Skakljaje stečeta bosa po kamenju.

»Ti fantje so moji kultaktiv (kulturni aktiv). Vsaj knjig mi ne kradejo.«

»Čemu pa bi jim bile?«

»Ha, čemu? Da si svaljkajo tobak, delajo karte, ponarejajo listine. Golazen zna iz papirja še denar delati, ne samo karte.« Kar nekam ponosno mi nadzornik to pripoveduje.

»Kaj mislite, koliko odstotkov teh otrok, ki prihajajo semkaj, ostane živih?«

»No, točno vam ne bi mogel povedati. Morda kakih dvajset odstotkov.«

Jaz pa še tej številki nisem verjel.

»Potepa« sta prinesla vrečo, napolnjeno s slamo, in čakala nagrade. Vzajem zavojček tobaka in jima ga hočem nasuti v podstavljeni papir, ko list nenadoma pograbi nadzornik:

»Kaj pa je spet to?«

»Učitelj, pri moji duši, da midva tega nisva naredila! Papir sva našla.«

Nadzornik razprostre papir. Bil je list, ki so ga bili iztrgali iz neke knjige.

»Seveda, saj se mi je zdelo«, vzdihne nadzornik. »To je list iz velike izdaje Ljeningovih del. Otroci, ali vas ni prav nič sram?«

Nadzornik začne otroka na dolgo poučevati. Ta pa sta se kaj hitro znašla. Prvi je zardel in poslušal opomine, drugi pa je ta čas za njegovim hrbtom svaljal kozjo nožico iz drugega lista. Nadzornik brezupno zamahne z roko in »kult-aktiv« odide.

Spravim se na slamnico pri oknu velike, povsem prazne sobe. Skoz okno se vidi razsežno blato pod gričem, nad njim pa dolgi oblaki megle, za blatom svinčeno sivi trak kanala, še naprej pa — gozd, gozd, sam gozd. Bela polarna noč obseva vso neveselo okolico z mrko, otožno svetlobo. Vse svoje stvari stlačim pod slamnjačo — tako mi je nasvetoval nadzornik, ker bi mi sicer utegnili vse odnesti — se uležem in vzamem v roke knjigo.

Pa nočna tišina ne traja dolgo. V baraki nekje se oglasi silen krik, nato psovke, potem pa vse utihne, kakor da so nekemu s cunjо zamašili usta. Nato tam nekje onstran kanala prasne šest strelōv. Najbrž strelja kanalska straža za kakim beguncem. Spet tišina. Nato spet streljanje, to pot čisto blizu. Potem strašen smrtni krik in pokanje pušk.

*

Sončno jutro omiljuje strašno brezupnost tega v močvarah tonečega kamnatega griča, otožnost sivih barak, bledost in izmozganost lačnih otroških obrazov.

Za vodnika so mi dali kakih pet in trideset let starega moža s čudnim imenom Čenikal, drobnega, suhega, gibčnega in žilavega človeka volčjih kretenj — enega prvih vzgojiteljev kolonije. Nekoč je bil poveljnik v rdeči armadi. Potem je služil pri GPU, dokler ni prišel semkaj, da odsedi polletno kazen, ker je »prekoračil oblast«, kakor mi je sam povedal. Zdaj je načelnik samoobrane.

»Samoobranó« sestavlja kakih tri sto fantov, ki so jih posebej odbrali in izvežbali za krajevno policijo, ali bolje povedano, za krajevni GPU. Ti fantje stanujejo v boljši baraki, dobivajo boljšo hrano ter nosijo na rokavih in prsih prišite rdeče zvezde. Bavijo se z vohunstvom, preiskavami, aretacijami in sploh pomagajo taborni straži (volru). Vsi drugi otroci jih besno sovražijo. Zato hodijo samoobranci po taboru samo v skupinah. Če pa kateri le za hip kje zaostane ali se kam oddalji, mu že s kamenjem razbijejo glavo ali pa z nožem razparajo trebuh. Pred štirinajstimi dnevi je izginil eden teh Čenikalovih vojakov, pa so ga kmalu našli — obešenega. Morilcev niso odkrili. Na tak ali podoben način izgubi Čenikalova vojska vsak mesec pet do šest ljudi.

Ogledala sva si barake. Povsod stiska, nesnaga, blato in uši. Kolonija je bila določena za dva tisoča, zdaj jih je več kot štiri tisoč. GPU iz Ljeningrada kar naprej pošilja nova »ojačenja«. Za danes pričakujejo skupino 250 jetnikov. Čenikala skrbi, kam jih bo spravil pod streho. Police v barakah so že zdaj v dve nadstropji. Morali bodo zbiti še tretje, a potem v baraki sploh ne bo mogoče več dihati.

Nadzornik mi je prav povedal: otroci nimajo pod milim Bogom nobenega dela. Po cele dneve kvartajo in se zabavajo s svojimi hazardnimi igrami. Ker pa razen »porcij« nimajo ničesar, kar bi zastavljali, igrajo na kredit bodočih porcij. Ko pa tako zaigrajo porcije za teden, dva, tri, se skušajo rešiti z begom, ker ne bodo imeli kaj jesti, saj v skladišču razen teh porcij ne dobe ničesar.

Kam naj beže?

Bežijo na vse mogoče načine, v vse mogoče smeri. Nekateri preplavajo kanal in se priplazijo do murmanske železniške proge. Tam jih zgrabi železniški vohr (straža). No, kaj prida jih ne zasači, še polovice ne. Druga polovica uide na jug ali pa potone v blatu. O njihovi usodi Čenikal ne ve ničesar povedati. Konec zime je neka skupina, kaka tridesetorica fantov, poskušala prodreti na jug in na led Oneškega jezera. Toda burja je odtrgala led z begunci in jih več ko teden dni gnala po jezeru, dokler ni ledena plošča utonila. Osem fantov je utonilo, enega so tovariši pojedli, ostale so rešili ribiči.

Čenikal nosi s seboj vedno vrečico sode, ker skoraj vse otroke muči ali zgaga ali želodčni katar. Želodci brezprizornikov so že videli in okušali vse, kar se da pojesti, taborne hrane le ne prenesejo. Soda ima tako rekoč vlogo pospešene vzgoje. Otroci, ki se dobro vedejo, dobijo sodo, vsi drugi nič. Sploh pa je sode prav tako malo, kakor dobrega vedenja. Otroci se vrste okoli Čenikala, kremžijo obraze, se grabijo za želodce in cvilijo. Za najinima hrbtoma zvenijo vse lestvice glasov, ki z njimi Čenikal »opevajo« mater tisti, ki sode niso dobili — tega so se vsi že dobro naučili.

Čenikalu njegovega življenja prav zares ne moreš zavidati. Z ene strani mu grozi z neizvedljivimi ukrepi taborni načelnik, z druge moč brezprizornikov, miru pa nima ne ponoči ne podnevi. Po barakah se vrše pravi pretepi ali nesmiselni histerični upori, tako da morajo marsikoga ustreliti. Vse to mi je Čenikal sam zaupno povedal. Posebno huda je zanj bila doba v zgodnji pomladi, ko je v enem mesecu za skorbutom pomrlo sedem sto otrok, drugi pa so »se vzpeli na steno (obesili) — ker morajo tako ali tako kmalu umreti.« (Dalje.)

SEINKS:

Drevo

Drevo na gorski senožeti
ponuja v vse strani roké,
ves svet hotelo bi objeti
in vsemu svetu dati se.

Drevo ponuja vonje cvetja,
opojnost listnih zelenin
in ko se zgrudi žar poletja,
sador, otetih iz globin.

Drevo na beli senožeti
razdalo je bogastvo vse —
samotno moralo bo umreti,
le noč nad njim se razprostre.

Govor za Strossmajerjev dan

Draga mladina! Ko prebiraš in študiraš južnoslovansko kulturo, tako duhovno kot materialno, najdeš v nji z zlatimi črkami zapisano ime velikega Hrvata in Jugoslavana Josipa Jurija Strossmajerja, katerega spomin obhajamo danes. Njegovo poslanstvo je bilo pri gradnji naše kulturne stavbe tako veliko, da je prav in primerno, da se ga v šolah, teh osnovnih kulturnih celicah, spominjamo vsako leto. Le na ta način si namreč moremo čim globlje vtisniti v spomin njegovo veliko osebnost in delo. Pa ne samo to, da taka osebnost mora biti v nas vedno živa in jasna, tudi za vzor si ga mora današnji mladi svet postaviti in si prizadevati, da se mu čim bolj približa.

In kaj je tisto, v čemer naj nam bo Josip Jurij Strossmajer zgled in vzor? To je njegova brezmejna ljubezen do naroda, ki je iz nje izviralo njegovo herojsko delo za kulturni dvig njegovega naroda, kar nam jasno pričajo te njegove besede: »Pravi krščanski človek po zgledu božjega Odrešenika iskreno ljubi svoj dom in rod, posvečuje svoje moči razcvetu narodne blaginje in odločno odbija strele, naperjene na narod, zlasti take, ki bi utegnile raniti dušo in srce. Tak človek položi, ako je treba, tudi življenje z veseljem na žrtvenik domovine.«

V narodno kulturo je začel Strossmajer rasti že v zgodnji dobi svojih gimnazijskih let, saj nam je sporočeno, da je že v letih 1825—1931 z vso vnemo prebiral srbske narodne pesmi, užival njihovo lepoto in se z vsem srcem navduševal za Kraljeviča Marka, za kosovske junake in za hajduke po albansko-srbskih gorah. In prav v osmi gimnaziji je bil, ko ga je do dna njegove rodoljubne duše prevzela ilirska — pozneje jugoslovanska misel, ki ji je posvetil vse svoje dolgo in pomembno življenje. Glavna misel, ki jo je Strossmajer dobil iz narodne pesmi in ilirskega gibanja, je bila misel na svobodo Jugoslovancev, kajti kot zrel duh se je le predobro zavedal, da je kulturno življenje in napredek naroda mogoč edino le v svobodi. Pa je Jugoslovancem Avstro-Ogrska in Turčija nista hoteli privoščiti. Hrvatski in slovenski narod sta jo dobila leta 1848. in nekaj sta jo za stalno ohranila od 1861., srbski pa je je bil deležen deloma izza osvobodilnih, popolnoma pa šele od balkanskih vojn, oziroma od konca svetovne vojne. In veliki Strossmajer je že tisto malce svobode od 1861. dalje izredno plodovito izkoristil za kulturno delo na vsem slovanskem jugu.

Iz njegove silne ljubezni do naroda, iz njegove močne narodne zavesti in iz želje, da po svojih močeh pomaga ljudstvu do boljše in lepše bodočnosti, je izviralo njegovo velikansko delo za narodno kulturo. Polnih petdeset let je delal za narod v prosveti in politiki, v cerkvi in socialnem življenju. Bojeval se je za pravice narodnega jezika v cerkvi, šoli in uradu, za politično samostojnost Jugoslovancev v zvezni državi Avstro-Ogrski, za zedinjenje zahodne in vzhodne krščanske cerkve. Koliko ljubezen in naklonjenost je izkazoval Strossmajer premnogim narodnim društvom in ustanovam, ki jim je gmotno pomagal, čim največ je mogel, in si s tem delom postavil vidne in trajne spomenike med Jugoslavani. Tako je zgradil prekrasno stolno cerkev v mestu svojega škofovanja, djakovsko katedralo, in sam iz svojih sredstev prispeval za njeno zgradbo več kot polovico stroškov (770.000 gld.). Na novo se snujoči Jugoslovanski akademiji znanosti in

umetnosti v Zagrebu je podaril znesek 50.000 gld. in ji tako omogočil življenje in delovanje. Enako vsoto je daroval za ustanovitev zagrebškega vseučilišča 1874. Podprl je galerijo slik, ki jo je tudi sam ustanovil v Zagrebu 1884. Poleg teh velikanskih podpor najvišjim svetiščem hrvatske kulture je Strossmajer nudil svojo denarno pomoč tudi slovenskim in srbskim kulturnim ustanovam, tako Slovenski in Srbski matici, tiskarni na Cetinju in poleg tega še posameznim narodnim društvom po Hrvatskem in Slavoniji. In nazadnje: koliko revnim študentom je omogočil študiranje na gimnaziji in na vseučiliščih!

V uvodu sem dejal, da nam Strossmajerjev dan ne sme pomeniti samo golega naštevanja njegovih velikih in izrednih zaslug, ki si jih je pridobil za narodno kulturo, marveč, da nam mora njegovo življenje, njegove žrtve in delo za to kulturo postati vse več kot zgodovinski pojav: postati nam mora vzor, vzor zlasti nam Slovencem, zlasti slovenski mladini. Saj je vendar na dlani, da tudi mi Slovenci nismo brez kulturnih potreb, saj se trudimo in delamo, da ustanovimo ali da izpopolnimo najvišja naša kulturna žarišča. Mnogo od tega že hvala Bogu imamo; vse vrste šol imamo: od najnižjih ljudskih šol do vseučilišča, imamo Matico in Narodno galerijo, da, pred dvema mesecema smo dobili celô Akademijo znanosti in umetnosti. Toda kako živé in delajo te kulturne ustanove? Univerza in Matica in galerija in razna znanstvena društva skoroda samo životarijo, so nepopolna, kajti Slovencem Bog ni naklonil takih mecenov kot Srbom in Hrvatom. Poglejte samo k Srbom pa preštejte premnoge zadruge in zadužbine! Kakšne vsote imajo za svoje delo na razpolago srbska društva, univerza in akademija, da, celô posamezne gimnazije! Že iz dobe Nemaničev datirajo te denarne in premoženjske ustanove, ki so jih oživili narodni mecen. Podobnih podpor so bili deležni hrvatski kulturni hrami od svojih velikih sinov, kraljev, banov in škofov. Pa pri Slovencih? Kako malo Zoisov, Wolfov in Jegličev poznamo! Saj komaj, komaj dobé pesniki in pisatelji založnikov, kako bi mogle potem zaživeti polno življenje ustanove, kakor so univerza, galerija in akademija znanosti in umetnosti?

Nimamo mecenov, kot je bil na Hrvatskem Strossmajer. Zato pa vidim pri nas mogočo le drugo pot, ki bi vodila do polnega kulturnega življenja naših visokih prosvetnih hramov: ves narod mora stopiti v delo in podporo teh kulturnih ustanov. Tudi ti, draga mladina, nisi izvzeta. Nimaš sicer še sredstev, imaš pa zavest. In to zavest dolžnosti do podpiranja slovenske kulture sedaj na gimnaziji gôji in dvigaj, da jo boš vnovčila v poznejšem življenju. Saj je gotovo, da bo tega in onega od vas usoda postavila v poklic in na tako mesto, s katerega mu ne bo težko priskočiti na pomoč našemu kulturnemu življenju, da ne bo padalo in hiralo, marveč se dvigalo in rastlo vse više in više.

Danes uživamo predragocene sadove Strossmajerjevega duhá in njegovega premoženja v svobodni Jugoslaviji, ki je o nji že sanjal veliki vladika — djakovski škof. Ne uživajmo teh sadov brezbrizno in brez misli na svoje dolžnosti do naroda! Na njegove žrtve in napore in še bolj na njegovo navdušenje za narodno delo večkrat pomislimo in še za svoje dolžnosti do narodnih kulturnih potreb sklenimo: »Veliki škof, bodi nam vzor in kaži nam pot v našem delu za narod in njegovo kulturo!«

Jurček se uči fotografiranja

2. O rabi koristnih pripomočkov.

Nove Jurčkove skrbi

Jurček je letos že dovršen fotoamater, pravi ljubitelj fotografije. Dočim je prejšnja leta vsako jesen svoj aparat lepo zavil in ga do pomladi hranil v omari, mu letos ni privoščil tega zimskega spanja. Tine mu je že zadnjič razložil, da so zimske slike najlepše slike. Letos smo k sreči imeli toliko snega. Takoj prvi dan božičnih počitnic je vzel fotografski aparat in odšel iz mesta na polje, ki je bilo vse pokrito z iskrečim se kristalnim snegom. Res lep pogled: bela sveža snežena odeja, nad njo pa jasna modrina z nežnimi oblaki. Jurček je pritiskal sliko za sliko, dokler ni porabil vsega filma. Kako pa je bil razočaran, ko so bile slike gotove! Bile so čisto drugačne, kakor jih je pričakoval ob pogledu na zimsko pokrajino: sneg — bel in brez senc, nebo — tudi belo in brez oblakov. Nobenih nasprotij, sama dolgočasnost in enoličnost tonov!

Vedel je, da je sam kriv neuspeha. Takoj jo mahne k Tinetu in mu potoži svojo nadlogo. Pripovedoval mu je, kako je pravilno osvetlil, da pa s slikami kljub temu ni zadovoljen. Tine mu je začel zopet pojasnjevati.

Filter ustvari kontraste

Film nam ne podaja barv zunanjega sveta tako popolno kakor oko. Odtod pogosta razočaranja. Zlasti tako zvani ortohromatski filmi nas često ne zadovoljijo. Jurček je videl nebo temnomodro, na fotografiji pa je bilo isto nebo popolnoma svetlo, tako da se je skoraj zlivalo z belino snega. Isto je doživljal Jurček tudi poleti, ko ni nikakor mogel dobiti na sliko razkošno oblikovanih oblakov in modrih daljnih gora. Modro barvo, ki jo naše oko čuti vendar kot temno, nam podaja ortohromatski film zelo svetlo.

K sreči pa poznamo enostavno sredstvo, s katerim lahko zboljšamo bavnro podajanje. Zadostuje rumeno steklo, ki ga devamo pred objektiv. Imenujemo ga rumeno sito, rumenico, največkrat pa uporabljamo zanj trdovratno udomačeno tujko — filter. Rumeni filter propušča rdečo, rumeno in zeleno barvo, slabi pa modro. Modra barva ne more biti več tako vsiljiva. Vsi modri predmeti, tudi nebo, postanejo temnejši.

Imamo tudi posebne filtre za panhromatski film: rumene, rume-nozelene, zelene, rdeče in modre. Vendar pa nam panhromatski film podaja barve že brez filtra zadovoljivo. Večkrat pa tudi pri tem filmu ne moremo prebiti brez filtra.

Izgubo svetlobe je treba zenačiti

Toda zboljšano podajanje barv ni kar zastoj. Vsak filter nam oslabi del vpadajoče svetlobe, kar moramo upoštevati pri osvetlitvi,

sicer bomo dobili premalo osvetljene »posnetke«. Dva izhoda sta mogoča: 1. podaljšamo osvetlitev, da svetloba lahko dalje časa učinkuje na film, 2. vzamemo večjo zaslonko, večjo odprtino objektiva, ki nam da svetlejšo sliko. Pri svetlorumenem filtru zadostuje navadno že podvojitvev osvetlitvenega časa ali pa uporaba večje zaslonke. Namesto t_{100} sekunde osvetlimo samo $\frac{1}{5}$ ali pa — druga možnost — izberemo namesto zaslonke 8 zaslonko 5,6. Filtrov faktor za podaljšanje znaša tukaj 2, ker je osvetlitev treba podvojiti. Ako pa je filter gostejši, je ta faktor seveda večji. Moderni filmi, ortohromatski in panhromatski, so tako popolni, da zadostuje že svetlorumen filter, čigar faktor je potem 2, kvečjemu 3.

Nasprotna svetloba je posebno učinkovita

Pri fotografiranju je zelo važna tudi lega sonca. Ako ti sije, kadar slikaš, v hrbet, dobiš pri tej tako zvani sprednji svetlobi dolgočasne slike brez senc, ki te bodo le redko zadovoljile. Bistvo črno-

Posnetek brez filtra na ortohromatskem filmu.

Posnetek s »Pan-Ortho« rume-
nozelenim filtrom.

bele fotografije je v podajanju nasprotij svetlobe in sence, luči in teme. Mnogo boljše slike dobiš, ako ti sonce sije od strani. Potem imajo predmeti močne sence, s tem pa globino in telesnost. Osrednje se lepo odraža od ozadja. Najlepše slike pa dobiš, ako slikaš proti svetlobi, kadar sonce sije od strani ali celo od spredaj proti aparatu. Toda tega ne smeš tako pretiravati, da bi sonce sijalo naravnost v objektiv. Sicer boš dobil na sliki geometrijsko pravilne kroge in madeže, ki ti pogasijo posameznosti. Nasprotna svetloba da res najlepše slike. Poleg skrajno svetlih senc imamo izrazite in globoke sence. Predmeti so obrobjeni z bleščečo gloriolo. Svetloba se odbija od prašnih delcev v zraku, tako da postane zrak skoraj prijemljivo viden. Celo sicer popolnoma nezanimivi predmeti, n. pr. puste predmestne ulice, postanejo v nasprotni svetlobi zanimive. Mnogo motivov, n. pr. zaporedja drevesnih debel v gozdu, sploh ne moreš drugače slikati kakor v nasprotni svetlobi.

Ker sije pri nasprotni svetlobi sonce ostro proti aparatu, je nujno potrebna protisvetlobna zaslonka. Natakneš jo na objektiv in tako zasenčiš leče, da ne sijejo žarki naravnost vanje, podobno kakor zavaruješ tudi oko z roko pred soncem. Ako pa nimaš protisvetlobne zaslonke in bi rad slikal proti svetlobi, pojdi z aparatom v senco, pod streho ali pod drevo. Tu sončni žarki ne bodo silili v objektiv.

Ker snimaš pri nasprotni svetlobi predmete z njihove senčne strani, moraš obilno osvetliti. Dobil boš sicer temne sence, ki pa ne bodo neprodorno črne in ne brez posameznosti. Večinoma ti bodo zadoštovale osvetlitve med $1/50$ in $1/100$ sekunde ter zaslonki 5,6 oz. 6,3.

Pri slikanju proti svetlobi moramo uporabljati svetlobno zaslonko. Na sliki vidite takozvano »Pan Ortho« zaslonko, ki je sestavljena iz prožnih jeklenih peres, da jo je mogoče stisniti v nizko škatlico.

Jurček je zvedel mnogo novega. Toda rad bi še dalje spraševal. Ni mu bilo še čisto jasno, kako je točno nastaviti razdaljo pri snimanju, kako bi dobil mehkejšo slike, kako je zgrajen moderni film, kako... Toda Tine ga je ustavil in ga opozoril na nekaj važnega.

Jubilejno leto

Pred sto leti, 7. januarja 1859, je poročal slavni fizik Arago francoski znanstveni akademiji o čudovitem odkritju, s katerim je mogoče v sliki posneti svet v vsej pristnosti in resničnosti. Trudil se je z vnemo, da se je visoka ustanova začela zanimati za stvar. Že julija istega leta je izšel zakon, ki je zagotovil obema iznajditeljema znatni renti. Iznajditelja pa sta izročila svojo iznajdbo javnosti v izkoriščanje.

Louis Jacques Mandé Daguerre, eden izmed obeh iznajditeljev, je postal na mah slaven mož. Njemu na čast so imenovali slike, ki so jih izdelovali po njegovem receptu, »daguerrotipije«. Njegov tovariš Joseph Nicéphore Niépce je umrl že 6 let prej. Zato je dobival rento njegov sin Isidore.

»Daguerrotipija« je omogočala samo eno sliko vsakega posnetka, razmnoževanje slik je bilo nemogoče. Istega leta pa je napravil William Henry Fox Talbot prve negative, pri katerih je bilo mogoče poljubno število pozitivnih kopij. Na teh »talbotipijah« je osnovana naša fotografija, ne toliko na »daguerrotipiji«, ki ni bila sposobna nadaljnega razvoja. Zakaj torej proslava? Kljub vsem pomislekom pa je leto 1859 odločilno v zgodovini fotografije. Novo iznajdbo je poklonila svetu visoka, priznana francoska akademija, ki ji je ves svet prisluhnil. To dejstvo je tudi omogočilo, da se je fotografija razširila v nekaj tednih po vsem kulturnem svetu. Tako hitrega razvoja ni imelo še nobeno odkritje. Leto 1859 je torej res rojstno leto fotografije.

SLAVKO:

Četrtošolska glasa

Ti četrtošolska reva,
kaj pa škiliš za dekleti,
kaj se siliš pesmi peti,
pusti, kar ni zate, šleva!

Cez oslovski most potuješ,
grščina te strašno muči,
Cezar ni po tvoji buči,
nad kemijo obupuješ
in ob algebri vzdihuješ.
Kaj se k Alpam vse prišteva,
kaj Prešeren vse opeva,
znati vse je nemogoče,
da pa znaš, to šola hoče,
ti četrtošolska reva.

Mar bi bolj držal se knjige,
ko prodajal si zijala
in sledil dekleta zala,
mar bi jim pokazal fige,
pa bi danes bil brez brige.
Ne bi žalosti srce ti
mrlo, kakor zdaj mrje ti,
ker dekle te nič več neče.
Sam si svoje kriv nesreče:
kaj pa škiliš za dekleti!

Ko dekle te je pustilo,
pesmi si začel krožiti,
nad dekletom v njih tožiti,
da krivico je storilo.
Pa dekle se ni zmenilo.
Kritiki se zdaj reže ti,
da šepavi so soneti,
da slovenski jezik pačiš,
ko besede v verze tlačiš:
Kaj se siliš pesmi peti?

Zopet se začni učiti,
Pridno Cezarja prestavlaj,
grške glagole ponavlaj,
pa se rešiš morebiti
polomije, ki grozi ti.
Tisti pesmi naj prepeva,
se dekletu razodeva,
komur sreča bolj je mila,
tebi je pa nauk pustila:
Pusti, kar ni zate, šleva!

KAREL MAUSSER:

Zimski večer ob reki

V belem miru gozd onkraj molči,
pod mano voda mirno se pretaka.
Kakor ogromna, ranjena perot
se zdi nebo mi, ki večera čaka.

Nekje je ptič vzdrhtel; sneg se je vsul.
Nato spet mir, bel kot dekliške dlani,
črni se dno vodé in bori onkraj nje
drhte, v večerni molk ubrani.

novе knjige

Knjige Družbe sv. Mohorja za leto 1938. Letos je dobilo 45.990 udov po šest knjig rednega izdanja. Prva je *Koledar* (str. 128), ki je ohranil lepo zunanost prejšnjih let ter prinaša poleg običajnih koledarskih rubrik pisano vsebino aktualnih in poučnih sestavkov, tako Kuharjev »Ob 20 letnici ustanovitve jugoslovanske države«, na katerega se navezuje razmišljanje o našem narodnem življenju »Kako je z nami«, Ušeničnikovo poročilo o Akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani, nato izvemo iz Devetakovega članka, kako je z razvojem »Od fotografije do filma«, dr. Šarabon nam pa govori o Kitajski, nakar nam pove Letopis, kaj vse se je zgodilo v preteklem letu doma in po svetu, Turk daje nasvete »Za prvo pomoč pri domačih živalih«, »Ob svežih grobovih« se spomnimo zaslužnih mož, na kar naletimo še na to in ono drobtino, ki je dobro vedeti zanje. In leposlovje? Tudi nanj ni urednik pozabil. M. Brenčič in Grivški sta zastopana s pesmijo, F. S. Finžgar je v zgodbi »Za prazen nič« obdelal znova motiv pravdarstva na kmetih s prav tako živo besedo kakor svoj čas v »Verigi«, Janez Jalen je v svojih jedljivih »Resah« večje posegel v sodobno kmečko življenje in še više, ker kdor je na tekočem, bo bral v tej zgodbi tudi satiro... *Koledar* prinaša to pot tudi dva prevoda: iz ruščine »Jaz nisem kriv« (Veresajev) in iz bolgarščine pravljico »Živa voda« (Ran Bosilek). — Kot vedno je tudi letošnji *Koledar* lepo in bogato ilustriran. — Druga knjiga je *Večernic* 91. zvezek, ki prinaša *Metoda Jenka* in *Viktoria Hassla Izum* (str. 152). Mislim, da že dolgo ni bilo v *Večernicah* povesti, ki bi jo ljudje tako brali. Čisto ameri-

kansko filmska je, kakor nalašč za naše čase, ko vse hlasta za senzacijami in je željno rekordov. — Dr. Fr. Jaklič je poskrbel za priročno knjigo »Ure češčenja« (str. 192), ki jo je ilustriral Marijan Šorli in ji ovoj narisal Stane Kregar. Te »Ure« so pač zato izšle, da bi med udi nadomestile obširnejšo *Walserjevo Večno molitev*, ki jo imamo že v desetem natisu. — Knjiga posebne vrste so »*Cuda narave*« (str. 96), ki jo je spisala in slike narisala Marija Ahačič. Prijetno kramljajoč nas vodi pisateljica v živalski in rastlinski svet, kjer nam odkriva svojevrstne pojave in prikazni, ob katerih spoznamo, kako ima vsak svoj vzrok in svoj namen in kako je vse stvarstvo prelepo božje ogledalo, v katerem moremo občudovati modrost *Stvarnikovo*. — Najvažnejša knjiga med letošnjimi mohorjevskimi pa je gotovo 15. zvezek dr. Malove *Zgodovine slovenskega naroda* (str. 965—1080). Ako mora vsak Slovenec vsaj prejšnja dva zvezka poznati, je toliko nujnejše, da seže po tem, če hoče vedeti, kako smo v borbah rastle in se krepili v zdrav narod. Ta zvezek obdeluje namreč dobo »Pod vodstvom prvakov« (1860—1890), da izvemo, kako je bilo z boji za ustavo in upravo, kako z našim političnim življenjem (program, Zedinjena Slovenija, tabori, jugoslovansko vprašanje!), strankarskim gibanjem, kako se je začel boj za narodno enakopravnost, kako je bilo s šolo in Cerkvijo ter kako se je razvijalo naše gospodarstvo in kultura. — Tekst poživljajo slike sodobnih mož in reprodukcije raznih važnih tekstov, skupin, krajev in še posrečenih karikatur. — Šesta redna knjiga prinaša v 15. zvezku *Življenja svetnikov*

(str. 289—400) od 27. avgusta do 17. septembra. Dr. Fr. Jaklič jih je napisal štirinajst, dr. Fr. Ušeničnik pet, Jernej Pavlin tri, eno pa dr. Fr. Ks. Lukman in kanonik Alojzij Stroj. Slike v tekstu so domačih umetnikov, kar vrednost knjige še poveča.

Ali več, da so vse te knjige dobili udje za 20.— din? Ako niste pri vas doma do-

slej še udje Mohorjeve družbe, poskrbi, da boste v prihodnje! Do marca je čas, da se prigrasite pri poverjeništvu, ki je v vsakem župnišču. Vedi, da imajo udje popust pri vseh knjigah, ki jih je izdala Družba sv. Mohorja, tudi pri »Cvetju iz domačih in tujih logov«, po čigar zvezkih moraš tolikokrat seči, ko jih berete v šoli.

300 letnica smrti Iva Gundulića

Hrvatje so nedavno praznovali pomemben jubilej: 300 letnico smrti in skoraj hkrati 350 letnico rojstva enega svojih največjih pisateljev, Iva Gundulića (rojen 8. januarja 1589, umrl 10. decembra 1658). Dobo, v kateri je živel in deloval Đivo (Ivan) Franov Gundulić, imenujemo po navadi zlati vek dubrovniške književnosti, ker pomenijo ravno njegova dela vrh v njenem razvoju. S širšega evropskega vidika pa je bila to doba prehoda od humanizma in renesanse k baroku. Zanj je značilno zlasti troje: misel o republiki kot nositeljici državljanske svobode, slovanska ideja, ki se je pravkar porajala v zvezi z evropskim nacionalizmom, ter krščanska miselnost, ki so jo tedaj širili in utrjevali predvsem jezuiti. To troje je poudarjeno tudi v Gundulićevih spisih.

Gundulići so bili stara in ugledna dubrovniška družina. Tudi Ivo Gundulić, o čigar mladosti pa vemo bore malo, je opravljal odlične javne službe in, če bi bil dosegel petdeseto leto življenja, bi bil morebiti postal celo knez dubrovniške republike. Toda večja in pomembnejša je bila služba, ki jo je opravljal ta »rex

Illyrici carminis« v korist kulture in književnosti. Postal je pisatelj, ki ga moramo šteti ne samo med najodličnejše hrvatske, ampak med največje evropske tvorce tedanjega časa, čeprav se je njegova slava razširila šele mnogo pozneje. Vzrok za to nam je iskati posebno v dejstvu, da so njegova najboljša dela izšla šele po pesnikovi smrti.

Književno delovanje Iva Gundulića je bilo vsestransko. Bil je lirik, dramatik in epik. Izmed njegovih lirskih stvaritev so najpomembnejše delo »Suze sina razmetnoga« (Benetke 1622). Pesnitev je izraz dubrovniške duhovne lirike in predstavlja izpoved izgubljenega sinu v obliki treh monologov (»plača«) z naslovi »Greh«, »Spoznanje« in »Kesanje«. Po pesniškem jeziku z bogatimi okraski in figurami, se delo, ki ga je Gundulić posvetil svojemu stricu, vladarju Dubrovnika, približuje baročnemu slogu.

Dram je napisal Ivo Gundulić desetoro, a se nam jih je ohranilo samo pet: Arijadna, Prozerpina, Dijana, Armida in Dubravka. Ta dela so po večini bodisi prevodi (Arijadna), bodisi predelave (Prozerpina) italijanskih predlog. Njihova pomembnost je predvsem v tem, ker so bile napisane v domačem jeziku, ki je zame-

njal dotedanjo latinščino ali italijanščino. Razen tega je zanje značilna uporaba mitoloških motivov: kako je Tezej pustil Arijadno na otoku Naksu, kako je bog Pluto ugrabil Prozerpino, kako se je Dijana zaljubila v Endimiona itd. Najboljša, a tudi najpomembnejša pa je Gundulićeva izvorna pastirska igra z naslovom »Dubravka«. V Dubravi, to je v Dubrovniku, je bila od nekdanj navada, da na dan sv. Vlaha, zaščitnika dubrovniške svobode, dobi najlepše dekline najlepšega fanta. To sta Dubravka in Miljenko, ki pa se moreta dobiti šele, če tako odločijo sodniki, predstavniki ljudske volje. Toda bogati in zopni Grdan podkupi sodnike, da odločijo v njegov prid. Poroko z Grdanom pa prepreči »božja sodba« in pastir Miljenko dobi Dubravko. Ta pastirska zgodba je seveda le alegorija, v kateri pisatelj slavi svoje rojstno mesto (Dubravo = Dubrovnik) in — lepo, drago in sladko svobodo, dar, ki nam je v njem višnji Bog podelil vse dobrine. Razen tega pa je značilno in omembe vredno dejstvo, da v igri nastopa nižje ljudstvo (pastirji) kot nositelj nraavnih vrline (čiste ljubezni, poštenosti itd.), medtem ko pisatelj biča napake višjih slojev (vile kot simboli dubrovniških plemkinj so naslikane n. pr. kot razsipnice). V tem se kaže pisateljeva republikanska, demokratična miselnost, ki se je prav tedaj začela uveljavljati nasproti fevdalnemu naziranju. »Dubravka« je bila prvič uprizorjena leta 1628., ko se je Gundulić oženil, igrajo pa jo še dandanašnji, in sicer po večini na prostem.

Poglavitno Gundulićevo delo, zaradi katerega je pesnik zaslovel po vsem svetu, pa je ep »Osman«. Povod za to epsko pesnitev, ki sicer v marsičem spominja na »Osvobojeni Jeruzalem« italijanskega pesnika Torkvata Tassa, je dala Gunduliću bitka pri Chozimu (Hočim, l. 1621.), kjer so Poljaki premagali Turke, ki jih je tedaj vodil mladi car Osman. Le-ta je dolžil janičarje, češ da so oni krivi poraza, zato se je hotel maščevati nad

njimi. Ti pa so izvedeli za njegovo namero, se uprli in ga ubili (1622). Po vsej Evropi so tedaj mislili, da je konec mogočnega in strašnega turškega carstva. Očividno je bil tudi Gundulić pod vplivom tega pričakovanja, ko je zasnoval to edinstveno delo, v katerem slavi ne samo poljskega kraljeviča Vladislava (ki pa ni bil dejanski zmagovalac pri Hočimu, ker je bil tistikrat bolan), ampak predvsem idejo slovanstva in krščanstva, ki naj zavladata nad razvalinami osmanskega carstva. To se vidi tudi v tem, kako je v epu naslikal oba nositelja nasprotujočih si idej, sil in teženj: Vladislav je hraber in skromen, pogumen in plemenit, skratka vzor slovanskega in krščanskega viteza, Osman pa maščevalen, ohol in bojzljiv. »Osman« je resda v prvi vrsti epsko delo, vendar je avtor med opise krvavih bojov ter med podobe idiličnega življenja vpletel razna premissljevanja, n. pr. o minljivosti vsega posvetnega in o podobnih vzvišenih idejah. Po vsebinskem in stilnem značaju bi ga še najlaže prišteli med viteško-romantične epe. Na koncu naj omenimo še to, da Gundulić — najbrže zaradi prezgodnje smrti — svojega epa ni dovršil. Delo je bilo zamišljeno tako, da bi obsegalo dvajset spevov, vendar pa manjkata v sredi dva speva (štirinajsti in petnajsti), ki so jih pozneje skušali dovršiti razni pesniki. Najbolje je izpolnil to vrzel Iv. Mažuranić, avtor »Smrti Smail-age Cengića«, ki se je na moč približal načinu in slogu Gundulićevega ustvarjanja. Morda bo koga zanimalo tudi to, da je izšel »Osman« prvič v tisku šele nekako dve sto let po svojem nastanku. Poprej so ga poznali samo po prepisih, ki so v velikem številu krožili po Dalmaciji in drugod.

(Viri: D. Bogdanović, Pregled književnosti hrvatske i srpske, I.; Stanojević, Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka; P. Popović, Jugoslovenska književnost; F. Sušnik, Pregled svetovne literature.)
France Vodnik.

drobne novice

Starost dreves. Izmed dreves doseže najvišjo starost platana, ki se lahko postavi s 5000 leti, medtem ko se morata cipresa in tisa zadovoljiti s 5000, hrast in kostanj z 2000 leti. — Daleč za temi ostanejo smreka, ki dočaka 1200 let, lipa s svojimi 1000 leti, macesen s 600, bor s 570 in topol s 500 leti. Bukev obnemore že pri 200 letih, še prej pa gaber, ki ne preseže 150 let.

Obleka iz kamna. Že stari narodi so poznali vlaknasti kamen azbest, iz katerega se da napraviti tkanina. Grki so delali iz azbestove tkanine plašče, v katere so zavijali trupla, preden so jih sežgali. Nezgorljiva azbestna tkanina je obdržala pepel, da se ni razgubil. — V 16. stoletju je imel cesar Karel V. namizni prt iz azbesta, ki je vzbujal veliko pozornost med njegovimi odličnimi gosti. Kako so se čudili, ko ga je cesar vrgel včasih v ogenj in ni zgorel. Glas o tem čudu je šel potem po širnem svetu...

Danes delajo iz azbesta papir, plošče za izolacijo in nezgorljivo tkanino. Današnja gasilska društva po svetu imajo vsaj po eno tako azbestno obleko, v kateri more gasilec skozi vročino 1000° C. Z azbestnimi rokavicami bi kovač brez skrbi vzel v roke razbeljeno železo.

Obleka iz stekla. Ker je azbest redka ruda in je še drag, so začeli v novejšem času proizvajati nezgorljivo tkivo iz stekla. V veliki vročini je steklo mehko in se da razvleči v izredno tenke niti v premeru komaj 0,0002 milimetra. Te niti so tako voljne, da se tkejo ko svila. In res so že tovarne, v katerih proizvajajo iz stekla tkanino za perilo, ki ga ljudje tudi že nosijo. Prav tako niso več neznane nogavice iz steklene volne.

Obleka iz lesa. Nogavice! Kdo bi pred leti sanjal, da jih bodo v naših dneh delali skoraj izključno iz umetne svile. Umetno svilo pridelujejo iz lesa. Staničevje lesa (celuloze) se z namakanjem v kislinah pretvarja v nitro celulozo in v tej obliki je mogoče spremeniti nekdanji les v svilnatofina vlaknenca, iz katerih je danes že toliko blaga.

Obleka iz — mleka. Nihče ne dvomi, da je volna potrebnejša ko svila, ko večina ljudi nosi volneno obleko. Volne je seveda le toliko, kolikor jo dajo ovce, ki jih je treba, kot veš, striči. Narodi onih držav, kjer ne poznajo ovčjereje, morajo volno pač uvažati. Uvožena volna je draga, tako draga, da se siromašni ljudje ne morejo braniti pred mrazom z volneno obleko. Pa je moderna kemija rešila tudi vprašanje surogata za volno. Italijanskim kemikom se je posrečilo spremeniti sirnino (kazein iz mleka) v snov, ki je podobna volni. Znano je, da se že dolgo dela iz kazeina neka vrsta mlečnega kamna, ki ga imenujemo galalit. Iz galalita delajo glavnike, gumbe, držala itd. Danes spremenijo sirnino po posebnem vrenju (fermentaciji) v gnetljivo snov — lanital, ki se da razvleči v vlaknenca, katera imajo lastnosti prave ovčje volne. V Italiji delajo iz lanitala blago za obleko. Iz nekaj litrov mleka dobimo torej lahko toliko blaga, da se oblečemo. Kdo ve, ali ne nosimo tudi mi že mlečnih oblek?

Starodavna vaza. Leta 1897. je angleška kovinska industrija razpisala nagrado okoli 700.000 din, ki jih bo dobil tisti, ki bo znal pojasniti, iz kakšnega materiala je vaza, ki so jo našli v razvalinah starodavnega ameriškega templja. Vaza je tri metre visoka in lahka, da jo lahko

dvigne otrok. Preiskava je dognala, da je vaza izdelana iz nekake železne litine, katere točnega sestava pa še do danes ni bilo mogoče ugotoviti. D.

Ameriška šola za vozače. Pešci zavidamo lastnike lepih bleščečih avtomobilov, ko se udobno vozijo po mestu. Toda sedeti za volanom, posebno pri vožnji po prometnih ulicah po mestu, je mnogokrat vse prej kot prijetno, saj mora vozač ves čas skrbno paziti na cesto pred seboj. Kolikokrat delamo vozačem motornih vozil krivico, ko jih dolžimo nepremišljene vožnje, brezobzirnosti in podobno. Zamislimo se vsi v njihov položaj. Zdaj skoči pešec s hodnika pred vozilo, tam spet prehitava kolesar voznika po napačni strani itd. Še v zadnjem tre-

nutku je dostikrat vprašanje, ali je bolje pritisniti na zavoro ali na ročico za plin in pognati stroj — razmišljati o tem pa je že — prepozno. Tako je za šoferja vožnja po prometnih ulicah vse prej kot prijetna. Amerikanci, ki so praktični in iznajdljivi, so za začetnike, ki se učijo voziti, zgradili posebno cesto, po kateri se premikajo in prehitujejo kulise, zgrajene kakor avtomobili, pešci itd. Tako ti skoči pred voz zdaj razburjen pešec in skače sem in tja, zdaj pripelje spet po napačni strani avto. Seveda ni namen, da bi se vozniki-začetniki na tisti cesti zaletavali v kulise, ampak da bi se navadili v vseh primerih ohraniti hladnokrvnost in prisebnost. D.

V. K. Vidim, da ste prišli že do svoje besede. Pošljite drugič kaj več!

Andrejčič: Vse se gladko berejo, a nekatere so preobrabljeno sentimentalne, druge spet v prevsakdanjem jeziku in brez pravega čustva. Morem Vam pa reči, da kažete velik napredek.

Rosana C. Neznatne so one tri črtice, a prisrčne. Želel bi, da bi jih bili nekoliko lirično okrasili in zlili v celoto. Nemara pa jih sam kako priredim in Vam jih priobčim v prihodnji ali pa v 9. številki.

Boris. V prozi ste bolj doma. Črtica je kar čedna, samo ona interpretacija neznanke se mi zdi nekoliko prisiljena. Morda se kljub temu odločim, da jo priobčim.

Mile Vandin. Zdi se, da bolj zaupate v liriko kot v prozo. Pa kaže, da bi bilo obratno prav. V črtici o božičnem večeru ste pokazali lep pripovedni talent. Priobčil bi jo, a zaradi njene poante ne maram

tvegati... Glede pesmi: motivi so vsi tako stari in obrabljeni, jezik vsakdanji brez poleta in še ritem preveč šepa, da ne govorim o rimah. Čudno je le, da je ona o pomladi v antični meri najboljša! — Ko pošljete še kaj, bodite bolj avtokritični!

Brazde. V 5. številki nič takega, kar bi mogel izbrati.

rv. Kipi in vre. Ko se izčisti, natočite čašo nove opojnosti!

Izak. »Pogreb« kaže, da ste v pravi šoli in na pravi poti, čeprav ni kaj več kot posrečena vaja. Opazovati znate in tudi dobro risati, le prave toplote ne znate še dahnuti v svoje delo. Poskusite kaj krajšega v zaokroženi fabuli!

S. V. Sonet je oblikovno dober, a za satiro, kar naj bi bil, prešibek. Glosa pa bom, če bo le prostor, priobčil v tej številki, da bo v listu za pust tudi kaj vselega.

N. D. »Vozni listek« bi bil lep motivček za 8. številko, ako bi ga bili skrbneje ob-

delali. Sodim, da je to prvi zapis. Poskusite popraviti! V uvodu izpustite vse, kar bi utegnilo koga žaliti, fantkov strah in njegovo žalost, v kateri naj vidi vse bridke posledice, pa lepo psihološko obdelajte. — Tudi pesmi bi potrebovale še pile. Za zadnji dve se mi zdi, da bi je bili vredni.

Vani. Prvenke — oblikovno in vsebinsko slabe!

Istrijan. Iris bi bila gotovo vesela, ako bi mogel na njeno pesem priobčiti Vaš »Odzdrav«, ki se lepo bere, a je vsebinsko še lepši. Tudi ob drugi sem bil vesel, čeprav so me motili nekoliko apostrofi. Lepo je, da požete take pesmi, a nemara bi bilo v Vaših razmerah le boljše, če bi prešli v drugo motivnost.

Monika. Lepo in gladko teko, a vendar povsem še ne zadovoljijo, ker moti vsako

kaka neskladnost. Tudi bi morali že razlikovati »očesa« in »oči«, kako je z apostrofom, pa tako veste. Pričakujem boljšega.

V. P. »Večer na morju« je povprečna šolska naloga. Ako je ono daljše delo tudi tako pisano, ga ni treba pošiljati »na ogled«.

M. Tr. Obe kažeta napredek. Upam, da bodo prihodnje že take, da jih lahko priobčim.

F. G. in L. K. Uganke pridejo prej ali slej prav.

Reševalcem francoskih križank, katere bomo še priobčevali, bi svetoval, naj v prihodnje prerišejo lik in vanj vpišejo odgovarjajoče besede. To pot se je namreč primerilo, da so nekateri bili prepovršni pri pisanju in se niso kontrolirali. Taki seveda pri žrebanju ne pridejo v poštev, zato pozornost in točnost!

znanke in uganke

Iz kemije

(J. Kaučič, Ljubljana — 20 pik.)

H	Vodik	1,0078
Mg	Magnezij	24,32
Sn	Kositer	118,7
Ba	Barij (Barium)	137,4
Co	Kobalt (Cobaltum)	58,97
K	Kalij	39,4
Fe	Zeležo (Ferrum)	55,84
P	Fosfor (Phosphorus)	31,04
Br	Brom (Bromum)	79,92
Na	Natrij (Natrium)	23
Cr	Krom	52,01
N	Dušik (Nitrogenium)	14,008
B	Bor (Borum)	11
He	Helij (Helium)	4
Mn	Mangan (Manganum)	54,93

Konjiček

(M. Merala, Ljubljana — 5 pik.)

	sik	nam	li	bi	
kaj	vsak	si	kla	zla	bi
bil	kdor	si	že	Slo	šli
pi	kva	bi	ti	ak	cem
	ča	sar	ven	Pri	

Posetnice

(Lojz Koljež — 10 pik.)

Janez Imc	Ig
-----------	----

Kaj je ta človek?

Janez Kres	Vinica
1 n = m	

Kaj je ta človek?

Logaritem

(Cene Štirn, Št. Vid — 10 pik.)

$$\log a = 5.32540 \quad \log a = 1.16540$$

$$\log a = 5.78940 \quad \log a = 2.87850$$

$$\log a = 4.47210$$

Računska

(J. Kaučič, Ljubljana — 10 pik.)

$$[(9 + 1 + 7 + 10 + 16 + 12 + 15 + 2 + 13) + (9 + 5) + (17 + 15 + 7 + 3 + 5 + 14) + (4 + 2) + (9 + 16) + (1 + 8 + 2 + 6) + (16 + 12) + (4 + 2) + (9 + 5) + 3 + (1 + 8 + 2 + 6) + (1 + 7 + 3 + 8 + 12 + 5 + 11)].$$

Ključ:

- 1, 2, 5   gizdava perutnina;
 4, 5, 6, 7, 8   žival;
 9, 10, 5, 11, 5, 12   pridevnik;
 13, 2, 14, 15, 16, 17   slovenski pisatelj.

Konjiček

(Lojz Koljež — 5 pik.)

i	e	a	j	e	m
b	a	d	t	l	i
v	p	i	g	a	r
č	z	s	a	n	e
a	j	r	g	a	t
a	e	n	i	d	a

Rešitev zank in ugank

Mots croisés No. 2: Horizontalement: 1. Marseille, 2. arraignée, 3. regna, 4. éclat, 5. Reims, 6. clarté, et, 7. Lisieux, 8. os, 9. tête, or, 10. évasé, aie. — Verticalement: 1. mars, close, 3. are, lis, 3. rageras, ta, 4. sincérités, 5. égalité, te, 6. in, ameute, 7. lents, 8. le, roi, 9. Voltaire.

Prav so rešili: Franc Garibaldi, Ivo Kovačič, Marijan Merala, Jože Šmit, VI. c; Bogomil Novak, V. c; Franja Gomzi, stud. gymn. — vsi klas. gimn. v Ljubljani; Stibilj M., petošolka v Ljubljani; Rozinka Zalar, petošolka II. drž. real. gimn. v Ljubljani; Stanko Dobrodel, osmošolec klas. gimn., Franc Mikunda, šestošolec klas. gimn., Joža Frangeš, Jožef Borštner, dijak, vsi v Mariboru; Dijaški krožek, Smartno pri Litiji; Stanko Brajdih, Mirko Gabrijel, Jože Jelenc, šestošolci; Jožef Hribar, Iv. Hribovšek, Jožef Vidic, petošolci; Jože Erman, Stano Gabrovec, Rudi Malavašič, Janez Pungartnik, »Palestra« dij. društvo, I. D. M. K. — vsi v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu. — Zadnjič so tudi rešili vse uganke in so pomotoma izpadli: France Sirk, Stane Suhadolnik, osmošolca, Mirko Gabrijel, šestošolec, vsi iz Št. Vida, in Franc Erzar, šestošolec III. drž. real. gimn. v Ljubljani. — Izžrebana sta bila: Jože Šmit, ki dobi Jurčičevega Sosedovega sina, in Bogomil Novak, ki dobi Kersnikove Kmetske slike in ljudske povesti.

Nagrada za prihodnjič: Škerlj-Sovre; Q. Horatius Flaccus (Izbor iz satir in pisem v prevodu), Jan Neruda: Malostranske povesti.

Vloge

na knjižice in tekoče račune
obrestujejo najugodnejše

posojila

dajejo proti zadostnemu
kritju

vrednostne papirje

kupujejo, prodajajo, lombar-
dirajo in posojajo

Hranilnica dravske banovine

Ljubljana • Maribor
Celje • Kočevje

KJE?

vse šolske knjige, lepo-
slovne in znanstvene?

KJE?

vse risalno in tehnično oro-
dje, barve, zvezke, svinč-
nike, računala, tintnike,
torbice itd.?

KJE?

po najnižji ceni pomožne
knjige, prevodi iz svetovne
literature, klasike itd.?

VSE

dobite v knjigarni in
trgovini

NOVE ZALOŽBE
V LJUBLJANI, KONGRESNI TRG 19

Največji slovenski denarni zavod

Mestna hranilnica ljubljanska

Lastne rezerve nad Din 26,000.000

Stanje 31. avg. 1938 Din 400,317.500

Vse vloge izplačljive brez omejitve.

Dovoljuje posojila proti vknjižbi.

Za vse obveze hranilnice jamči:

Mestna občina ljubljanska

Tudi to morate vedeti!

Med najmanj upoštevanimi panogami našega narodnega gospodarstva je v krogih slovenskega izobraženstva zavarovalstvo. Ni čuda. Saj niti 40 let ni tega, ko je bila ta važna gospodarska panoga izključna domena nenarodnega kapitala. In vendar se zbirajo tu ogromna denarna sredstva, glede katerih slovenski gospodarstvenik ne more ostati ravnodušen. — Še manj je mogoče razumeti, da mnogi slovenski izobraženci še vedno dovolj resno ne pojmujejo narodnospodarskega poslanstva

Vzajemne zavarovalnice

Mladina, ki boš v kratkem prevzela odgovornost za vso našo rast, vedi, da je narodno zavarovalstvo med najvažnejšimi narodnostnimi življenjskimi funkcijami!

Šolske potrebščine

kakor zvezke, mape, peresa navadna in nalivna, svinčnike, risalni papir in risalno orodje, aktovke, nahrbtnike itd. nudi po konkurenčno nizkih cenah

TRGOVINA

H. NIČMAN - LJUBLJANA KOPITARJEVA ULICA 2